

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Turismiosakond

Kail Piho

SPORDITURISMI SIHTKOHA ARENDAMINE RÕUGE VALLA NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja: Tiina Tamm, MSc

Pärnu 2022

Soovitan suunata kaitsmisele

Tiina Tamm

/digiallkirjastatud/

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

Tiina Viin

/digiallkirjastatud/

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Kail Piho

/digiallkirjastatud/

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Sporditurism ja sporditurismi sihtkoha arendamine.....	6
1.1. Sporditurismi sisu ja suundumused.....	6
1.2. Sporditurismi sihtkoha arendamine.....	13
2. Rõuge valla arendamine sporditurismi sihtkohana	21
2.1. Rõuge valla sporditurismi hetkeolukord	21
2.2. Uuringu korraldus	26
2.3. Uuringu tulemuste analüüs.....	28
2.4. Järeldused ja ettepanekud.....	35
Kokkuvõte	40
Viidatud allikad.....	42
Lisad.....	45
Lisa 1. Intervjuu küsimused	46
Summary	47

SISSEJUHATUS

Sporditurism on kohaliku ja rahvusliku majanduse lahutamatu osa. Sporditurniiridel, võistlustel ja muudel üritustel, kas osaleja või pealtvaatajana, osalevad reisijad toovad nii kodumajapidamistele, ettevõtetele kui ka valitsustele märkimisväärset majanduslikku kasu ja on kogu majanduse kriitiline tõukejõud. (Sports Events & Tourism Association, 2019, lk3) Jätksuutlikul sporditurismi viljelemisel on täheldatud mitmeid positiivseid tegureid. Sporditurism võib suurendada sihtkoha atraktiivsust ja konkurentsivõimet, laiendades turismipakkumist. Laiendades turismipakkumist loob sihtkoht töökohti ja annab sissetuleku võimalusi vaesematele inimestele. Loodusel põhinev sporditurism annab võimaluse vahetult loodust kogeda ja nautida. Looduses liikumine tõstab harrastajate vaimset ja füüsilist heaolu. Sporditurism võimaldab erineva kultuuritaustaga inimestel sportlike tegevuste kaudu üksteisega suhelda. (UNWTO, 2022, lk 4, 5, 6, 10)

Eesti turismi arengukavas on toodud välja sporditurism kui võimalus suurendada Eesti tuntust välisriikides, kasvatada välisküllastajate arvu ja vähendada turismi hooajalisust. Selleks on vaja sihtrühmale vastavaid sporditurismitooteid ja -teenuseid. Peamisteks tegevusteks on vastava turismitaristu väljaarendamine, rahvusvaheliste spordisündmuste Eestisse toomine ja liikumisharrastuse suursündmuste korraldamine. (Eesti spordipoliitika ..., 2015)

Rõuge valla jaoks on oluline, et oleks olemas võimalused tegev- ja harrastussportlastele. Selleks on olemas vallas 22 erinevat spordirajatist ning spordielu iseloomustab mitmekesine spordiürituste kalender (hokiturniirid, ratta-, jooksu- ja suusamaratonid, orienteerumispäevakud jne). (Riigiteataja, 2019-a, lk 21)

Rõuge vald on läbi aastate panustanud sihtkohas sportimisvõimaluste loomisesse ja arendamisse, et meelitada heade sportimistingimustega kohale tipp- ja harrastussportlasi Eestist ja välismaalt. Lisaks nähakse spordirajatise puhketuristidele aktiivsete ajaveetmisvõimalustena ja lisandväärtuse pakkujatena. Suur küllastajate huvi tekitab

võimaluse majutus-, toitlustus- ja erinevate teenuste pakkumiseks. Samas suurte spordirajatiste alginvesteeringud ja igapäevased hoolduskulud on suured. Pole teada, millised on sporditurismi arendamise seisukohast tegelikult vajalikud tegevused ja millele pole mõtet investeerida.

Lõputöö eesmärk on selgitada välja sporditurismi arendamisele kaasa aitavad tegurid ja takistavad asjaolud Rõuge vallas ja teha kohalikule omavalitsusele ettepanekud sporditurismi sihtkoha jätkusuutlikuks arendamiseks. Lõputöö uurimisküsimus on: Millised on Rõuge valla tugevused ja nõrkused sporditurismi sihtkohana?

Alljärgnevalt on välja toodud ülesanded, et saavutada lõputöö eesmärk:

1. Anda ülevaade sporditurismi arendamist käsitlevatest teoreetilistest allikatest.
2. Uurida sporditurismi hetkeolukorda ja seda mõjutavaid tegureid Rõuge vallas.
3. Teostada intervjuud spordi- ja turismiasjalistega Rõuge vallas, et selgitada välja tugevused ja nõrkused sihtkoha arendamiseks.
4. Analüüsida uuringu tulemusi ja teha järeldused.
5. Esitada parendusettepanekud Rõuge vallavalitsusele sporditurismi sihtkoha arendamiseks.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk keskendub sporditurismi teoreetilistele käsitlustele ja selgitab sporditurismi sisu, suundumusi ning kuidas sporditurismi sihtkohta arendada. Töö teises peatükis antakse ülevaate Rõuge valla sporditurismi hetkeolukorrast ja arendamise võimalustest tuginedes valla kodulehel leitavale informatsioonile ja sihtkohas tegutsevate spordi- ja turismiasjaliste kogemusele ja arvamusele. Sellele järgneb uuringu tulemuste analüüs, järeldused ja ettepanekud kohalikule omavalitsusele sporditurismi arendamiseks sihtkohas. Lõputöö lisas on uuringus kasutatud intervjuude küsimused.

1. SPORDITURISM JA SPORDITURISMI SIHTKOHA ARENDAMINE

1.1. Sporditurismi sisu ja suundumused

Uurimaks sporditurismi sihtkoha arendamise võimalusi, annab töö autor esmalt ülevaate sporditurismist üldisemalt. Järgnevas peatükis selgitatakse sporditurismi mõistet, millised tegevused liigituvad selle alla, kes on spordituristid, selle turismiliigi mastaap ja mõju sihtkohale.

Sporditurism on esimese maailma ja arengumaade üks kiiremini arenevaid turismi valdkondi. Sporditurismiks määratletakse piiratud ajaks kodukeskkonnast eemal viibimist spordipõhise tegevuse jaoks. Sporditurismi üritused on sporditegevused, mis võivad meelitada turiste, meediat, sportlasi ja muid spordiametnikke. Nende peamine eesmärk reisimiseks on kas spordis osalemine või selle vaatamine. Sporditurismiüritused on unikaalsed tooted, mis integreeruvad turismistrateegiatega. Valitsus ja ürituste korraldajad peavad ette nägema majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnamõjusid ning neid juhtima, et ürituse toimumise kogukonnale võimalikult suurt kasu tuua. (Cheung, Lo, Mak & Fan, 2017, lk 6)

Sporditurismi võib jagada kahte kategooriasse:

1. Suured spordiüritused, näiteks olümpiamängud, maailmameistrivõistlused ja muud suured spordivõistlused, mis pakuvad huvi tuhandetele pealtvaatajatele ja fännidele.
2. Spordiharrastajad, kes reisivad, et tegeleda meelepärase spordialaga, näiteks mägironimine, ratsutamise ja kalapüük. (Bangun, 2014, lk 100)

Lähtudes ülaltoodud määratlusest, on sporditurism eesmärgiks pakkuda võimalusi inimestele, kes soovivad vaadata spordiüritust kindlas kohas või rahuldada soovi tegeleda

meelepärase sporditegevusega nagu suusatamine, matkamine ja paadisõit. (Bangun, 2014, lk 101)

Sporditurismi on määratletud lihtsalt kui spordi kasutamist turismimajanduseks ning see hõlmab kuut kategooriat: spordiüritused, spordikeskused, spordikruisid, spordiatraktsioonid, spordiseiklused ja spordireisid. Spordituristideks peetakse isikuid, kes asuvad ajutiselt väljaspool kodupiirkonda ja on peamiselt motiveeritud eesmärgipäraselt külastama spordisaite, osalema spordiüritustel, jälgima võistlusi sportimise kohta lisateabe saamiseks või oskuste parandamiseks jne. (Kurtzman, 2006, lk 49)

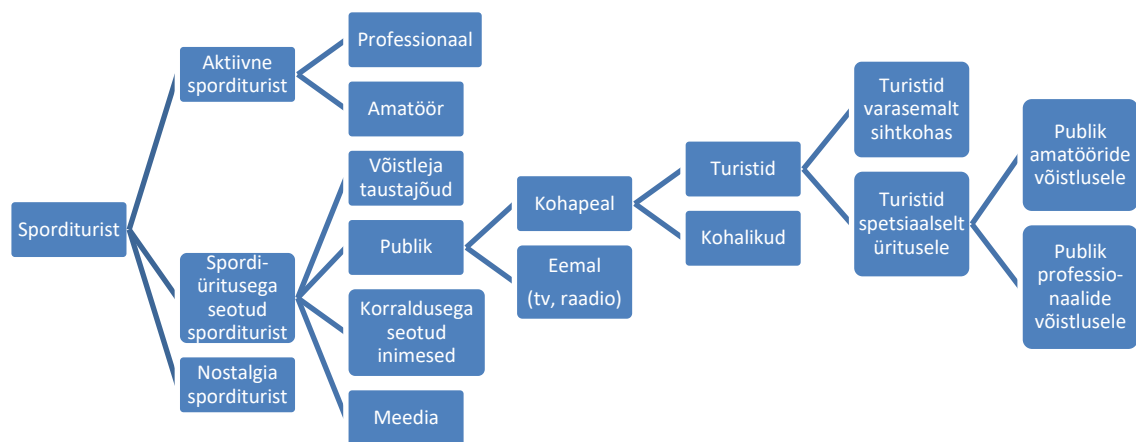
Sporditurismi tegevused hõlmavad järgmisi põhielemente:

- Ühte või mitut spordi füüsilist elementi nagu jooksmine, hüppamine, viskamine, löömine, libisemine, püüdmine, laskmine jne.
- Osalemine, kohalolek, korraldamine, spordioskuse õppimine.
- Spordimeeskondade, rühmade, üksikisikute võistlemine.
- Sportlik võistlemine enese, looduse või inimese loodud elementide vastu. (Kurtzman, 2006, lk 49, 50)

Spordituriste on võimalik jagada kolme erinevasse kategooriasse:

- Inimesed, kes reisivad, et osaleda võistlustel (aktiivne sporditurism).
- Inimesed, kes reisivad, et osaleda võistlustel pealtvaatajana (ürituse põhine sporditurism).
- Inimesed, kes reisivad, et näha kuulsaid võistluspaiku, mis on seotud spetsiifilise ürituse, muuseumi või isikuga (nostalgia sporditurism). (Duglio & Beltramo, 2017, lk 3)

Eelneva loetelu kategooriad saab jagada alamkategooriateks ja aktiivse sporditurismi võib jagada amatöörideks või professionaalideks. Spordiürituste edukaks läbiviimiseks on vajalik kaasata mitmeid osapooli, nagu vabatahtlikud ja meedia. (Duglio & Beltramo, 2017, lk 3) Joonis 1 võtab kokku osalejad kes on seotud sporditurismi üritusega.

Joonis 1. Sporditurismi üritusega seotud osalejad. Allikas: Duglio & Beltramo, 2017, lk 3

Rahvusvaheline Olümpiakomitee ja Maailma Turismiorganisatsioon on tunnistanud sporditurismi väärtust. Olümpiamängud ja spordivõistlused maailmas toovad majutusettevõtetele arendusprojekte ja märkimisväärset tulu. Olümpiamängudele reisivad sportlased ja pealtvaatajad kogu maailmast suurendavad turismi ja aitavad luua võõrustaja turismipilti. Rohkem spordituriste harjutab ja vaatleb sporti oma puhkuse ajal. (Kurtzman, 2006, lk 52, 53)

Järgnevalt on välja toodud sporditurismi mõju eripärasid:

- Sporditurismi majanduslik mõju ulatub sama riigi teistesse piirkondadesse. Näiteks Sydney Olümpiamängudel meelitas Queensland täiendavad 88 000 külastajat.
- Kõikidel sporditegevustel/-üritustel pole ühesugused kulutamismudelid, tarbijaprofiilid ja atraktiivsus. Mõni spordiala meelitab jõukamaid turiste (golf, purjetamine). Noorte sporditegevus meelitab suuremaid külastajagruppe ja veedetakse kohapeal rohkem aega.
- Sporditurismi tegevused, mis nõuavad ööbimisega külastusi ja need, mis on mõeldud päevareisijatele, erinevad tarbijate kulutuste osas. (Kurtzman, 2006, lk 62)

Suurte spordiürituste korraldamine edendab majanduslikku, poliitilist ja sotsiaalset arengut vastuvõttvas linnas. Vastuvõttev linn saab mitmesuguseid eeliseid, näiteks rahvatulu, tööhõive ja maksutulu suurenemine. Turistid kulutavad raha erinevatele

sektoritele, sealhulgas jaekaubandus, toit ja jook, majutus, meelelahutustegevused, transport, piletid ja palju muud; seetõttu saavad kohalikud ettevõtted turistide kulutustest kasu. Läbi sporditurism arendamise on võimalik parandada kohaliku majanduse mitmekesisust. Lisaks edendab sporditurism kogukonnas kultuuriväärtusi. Sporditurism on võimeline kindlustama rahu ja sõprust, ehitama kultuurisidemeid, tugevdama kodanike rahvuslikku identiteeti ja edendama rahvuslikku kuuluvust. Pealegi ei aita rahvusvaheliste spordiürituste korraldamine mitte ainult hoogustada vastuvõtva linna kohalikku majandust, vaid aitab ka sihtkohast arendada turismipunkti, kuhu saabub rohkem turiste. (Cheung, Lo, Mak & Fan, 2017, lk 6)

Spordiga seotud reisimine loob otsest majanduslikku väärtust varjatud sektorite rühmas (nt meelelahutus, transport). See toetab töökohtade, palkade, maksude ja sisemajanduse koguprodukti suhtelist osakaalu igas sektoris. Iga otseselt mõjutatud valdkond ostab ka tooteid ja teenuseid tootmiseks sisendina (nt toidukaupade hulgimüüjad, kommunaalteenuse pakkujad) ja neid mõjusid nimetatakse kaudseteks mõjudeks. Lõpuks kui töötajad, kelle töötasu kas otseselt või kaudselt tekitab sporditurism, kulutavad need palgad kohalikku majandusse loovad täiendavat majanduslikku väärtust. (Sports Events & Tourism Association, 2019, lk 11)

Sporditurismi kasutatakse pidevalt nii maa- kui ka linnakogukondade ümberkorraldamiseks. Lisaks sporditurismi ja ürituste võõrustamisega seotud majanduslikele tagajärgedele on olemas ka muid püsivaid eeliseid, mida saab kasutada kohaliku majanduse kogukondade pikaajaliseks jätkusuutlikuks arenguks. Näiteks toob sporditurism sageli kaasa infrastruktuuri kiire arengu ning vaba aja veetmise ja spordirajatiste loomise, mis omakorda võib meelitada kohalike piirkondade investeringuid majutus- ja toitlustustööstusesse. (Nyikana & Tichaawa, 2018, lk 72)

Enam kui viiskümmend aastat pärast esimesi olümpiamänge on Tokio valmis saanud kõige uuenduslikumaks olümpialinnaks. Linn algatas Tokio lahe kui olümpiaküla asukoha ambitsioonika ümberkujundamise. Ehitati uus olümpiastaadion ja veel seitse uut püsivat rajatist, samal ajal kui üle kahekümne 1964. aasta mängude koha moderniseeriti ja renoveeriti. Samuti peaks megasündmus sarnaselt eelmise 1964. aasta olümpiamängude mõjule viima uuele tipptasemel Jaapani tehnoloogia kasutuselevõtmise

ja levitamiseni, uue põlvkonna robotid, intelligentne transpordisüsteem, ülikõrglahutusega televisioon ja täiustatud videoanalüütika. (Kolotouchkina, 2018, lk 50)

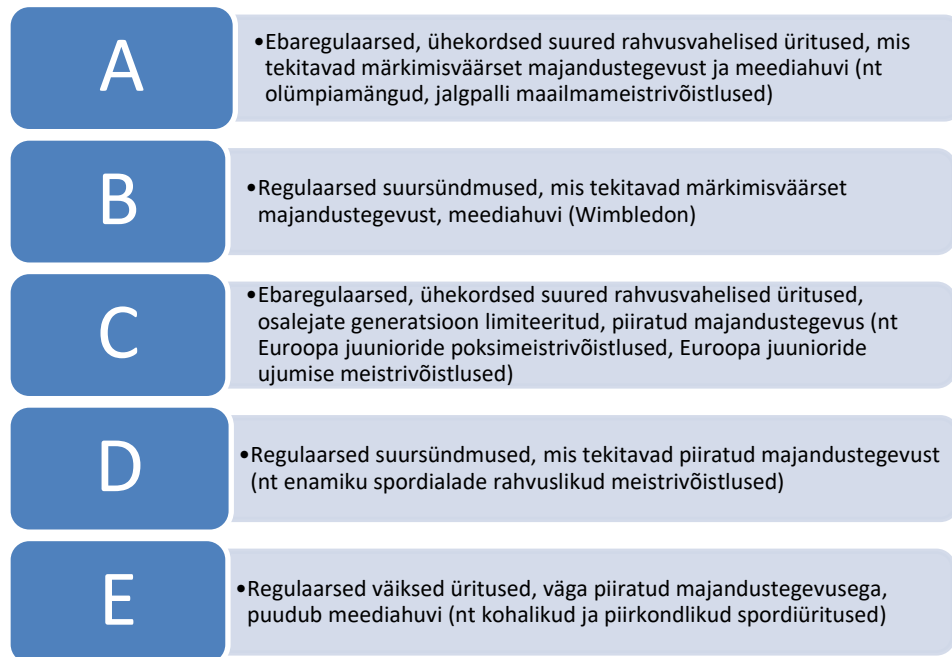
Sporditurismi mõju linnale:

- suur meediakajastus;
- tööhõive (lühiajaline);
- linna arendamine;
- maksusoodustused;
- infrastruktuuri arendamine;
- otsesed kulutused;
- hotellides veedetud ööde arvu kasv;
- meelelahutussaitide arendamine;
- turismi üldine kasv;
- linna rahvusvahelistumine. (Kurtzman, 2006, lk 61)

Ligikaudu 180 miljonit inimest reisis 2019. aastal USA-s spordisündmusele kas osaleja või pealtvaatajana, mis tekitas 69 miljonit ööd majutuses. Spordireisijad, ürituste korraldajad ja spordirajatised kulutasid 2019. aastal 45,1 miljardit dollarit, mis tekitas muu äritegevusega 103,3 miljardit dollarit, kui arvestada kaudset mõju. Sporditurism säilitas 2019. aastal 739 386 töökohta. See hõlmas 410 762 otsest ning 328 624 kaudset töökohta. Sporditurism teenis 2019. aastal maksutulu 14,6 miljardit dollarit, millest 6,8 miljardit dollarit kogunes osariikidele ja kohalikele omavalitsustele. (Sports Events & Tourism Association, 2019, lk 4)

Samas on täheldatud mitmetes uuringutes, et suurte spordiürituste korraldamine on toonud tugevaid kriitilisi majanduslikke tagajärgi korraldavale piirkonnale. Pealegi näitavad osad uuringud, et väiksemastaabilised sporditurismi üritused võivad olla elujõulisemad kohalikule kogukonnale. (Duglio & Beltramo, 2017, lk 3) Suured spordiüritused nagu olümpiamängud on lühiajalised sündmused, millel on pikaajalised tagajärjed linnadele, mis neid korraldavad ja paljudel juhtudel on täheldatud, et pikajalised mõjud võõrustajatele on negatiivsed. On täheldatud, et regulaarselt toimuvad võistlused mõjuvad sporditurismi sihtkohtadele positiivsemalt. (Higham, 1999, lk 82) Giro d'Italia näitel on välja toodud, suur spordiüritus omab pigem negatiivset

majanduslikku, sotsiaal-kultuurilist ja poliitilist mõju kohalikele elanikele. Enne üritust oli elanikel arusaam, et üritus toob kogukonnale suuremat kasu. Pärast mängu mõistsid elanikud, et kasu oli oluliselt väiksem kui nad ootasid. Järelikult käsitlesid elanikud tulemusi kui kahju, kuna need ei olnud piisavalt märkimisväärsed, et kulutusi õigustada. (Caiazza & Audretsch, 2015, lk 2) Spordiüritusi liigitatakse viite kategooriasse, mis on välja toodud joonisel 2.

Joonis 2. Spordiürituste liigitamine. Allikas: Duglio & Beltramo, 2017, lk 4

Väikesemahulise spordisündmuse positiivsest mõjust on heaks näiteks CollonTrek kestvõistlus Itaalia ja Šveitsi piiril. Spordivõistlus toimub iga-aastaselt ja on kujunenud piirkonna tunnusmärgiks. Kohalikud saavad üritusest majanduslikku tulu, kohalike elanike võimalused sportimiseks paranevad ja matkamise propageerimisega on võimalik leevendada turismi hooajalisust. (Duglio & Beltramo, 2017, lk 15) Spordi võimaluste abil turismi hooajalisuse vähendamist on toonud välja ka Higham (2005, lk 258). Sport võib pakkuda ainulaadseid võimalusi turisminõudluse hooajaliste mustrite muutmiseks. Seda on võimalik saavutada võistlushooaegade pikendamisega või planeerides spordivõistlusi turismi madalhooajale. Kui selline algatus õnnestub, siis see võib tekitada nõudluse ka teiste spordiatraktsioonide, mittespordiga seotud tegevuste ja vaatamisväärsuste järele sihtkohas.

Kagu-Aasia mängude raames toimunud uuringu käigus täheldati, et keskmise suurusega eliitsportlaste osalusel toimuva ürituse korral püsivad spordituristid sihtkohas kolm korda kauem võrreldes tavaturistidega (Cheung et al, 2016, lk 106). Hong Kongi spordiürituste uuringud näitasid, et spordituristid viibisid tavaliselt kauem ja kulutasid rohkem raha kui tavalised turistid. Selles uuringus osalesid spordituristid keskmiselt 5,03 päeva ja kulutasid umbes 20 410 HK dollarit (2617 USA dollarit), mis ületas tavapäraste turistide viibimise ja kulutuste summat (3,3 päeva; 6599 HK; 846 USD). Lisaks näitasid uuringu tulemused, et erinevat tüüpi rahvusvahelised spordiüritused meelitasid turiste erinevatelt mandritelt. Spordituristid, kes käisid Hongkongi ragbit vaatamas tulid peamiselt Euroopast, viibides Hongkongis sageli kauem. Seevastu FIVB maailmameistrivõistluste külastajad tulid peamiselt Aasiast ja viibisid lühema aja. Kaugelt tulevad turistid kipuvad viibima kauem kui naaberriikidest. See uuring kinnitab, et pikamaareisijad kulutavad üritustel osalemiseks rohkem aega ja raha. (Cheung, Lo, Mak & Fan, 2017) Spordituristide viibimist pikemalt sihtkohas ja suuremaid kulutusi on toonud välja ka Maailma Turismiorganisatsioon (UNWTO, 2022, lk 5).

Jaapani olümpiakomitee ja Tokio valitsus nimetasid Tokio Olümpiamängude kolmeks peamiseks eesmärgiks efektiivne ressursside kasutamine, ühtsuse loomine ja tehnoloogia kaasamine. Mängude eesmärk on kaasata inimesi kogu Jaapanist ja välismaalt osalema olümpiakogemuste ühisloomises olenemata sellest, kas nende osalemine on otsene või kaudne. Olümpia megasündmust peetakse kaugeleulatuvaks impulsiks, millel on mõju Tokio, Jaapani ja muu maailma kultuurile, haridusele, majandusele ja tehnoloogiale. Lisaks peetakse kaasatust Tokio olümpiamängude üheks strateegiliseks põhiväärtuseks. See põhimõte kajastub mängude tähistamise erinevates aspektides. Eeldatavasti 48,8% naissportlastest, kes osalevad 28 traditsioonilises olümpiaspordis, muudavad Tokio olümpiaajaloo kõige soolisema tasakaaluga mängudeks. Teisalt on kavas paraolümpiamängudel saavutada sama nähtavus. Kaasava lähenemise mõõdet tõendavad Tokio mängude uued spordialad. Eesmärgiga kaasata nooremad põlvkonnad olümpialiikumisse on ametlikku võistlusprogrammi lisatud viis uut noortele suunatud spordiala. Need uued spordikategooriad on pesapall, rula, sportlik ronimine, surfamine ja karate. (Kolotouchkina, 2018, lk 50, 51)

Maailma turismiorganisatsioon (UNWTO, 2021, lk 40) on toonud esile, et mägistes väikestes turismi piirkondades tuleb suurendada naiste, noorte ja põlisrahvaste mõjuvõimu, et nad saaksid kasu võimalustest, mida turism toob nende piirkonda ja tulla toime võimalike negatiivsete mõjudega nende keskkonnale ja kultuurile. Uuenduslikud ringmajanduse mudelid, jäätmekäitlus, oskuste arendamine, digitaalne infrastruktuur ja juurdepääs rohelisele rahastamisele on mõned peamised valdkonnad, kus on vaja jõupingutusi ja investeeringuid säästva turismi edendamiseks mägipiirkondades

Sporditurism on populaarsust koguv turismivorm. Sporditurismi arendamist nähakse ühe võimalusena, et eristuda sihtkohana. Hästi läbimõeldud sporditurismi arendamisega saab kaasata suuri investeeringuid, elavdada kohalikku majandust, parandada kohalikku heaolu ja toetada vähemusi.

1.2. Sporditurismi sihtkoha arendamine

Sporditurismi sihtkoha arendamiseks on oluline tunda sporditurismiga kaasnevaid mõjutegureid ja sihtkoha eripärasid. Käesolevas alapeatükis toob autor esile asjaolud, millega tuleb arvestada sporditurismi sihtkoha arendamisel, samuti käsitleb autor spordituristide käitumist ja sihtkoha kuvandi loomist.

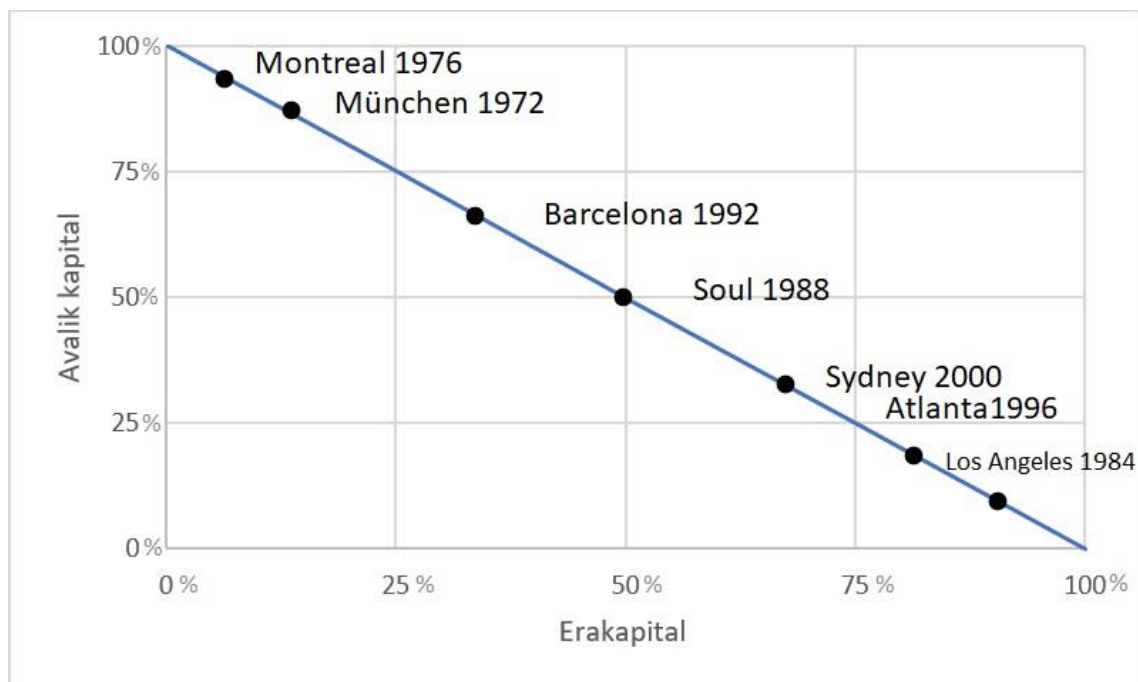
Turismisihtkohas toote edukal toimimisel on mitmeid põhimõtteid ja protseduure, olgu need siis avaliku sektori poolt stimuleeritud, erasektori või kogukonna algatusest tulenevad. Turismi atraktsioonid, tegevused, rajatised ja üritused peavad eelkõige vastama turu vajadustele, soovidele ja suundumustele, suurendades samas kogukonna arengut ja kaasatust. Sihtkohtade operaatorid peavad teadma, mis erinevatest riikidest pärit külastajatele meeldib, mida potentsiaalsed külastajad otsivad ja kuidas nende eelistused muutuvad praegu ja tulevikus. Nõudlus ei ole staatiline ja on allutatud väga erinevatele mõjudele. (UNWTO, 2021, lk 28)

Sihtkohtade väljakutse seisneb selles, et kuidas nõudlusmustreid toodeteks muuta ja kuidas neid esitleda. Tootearenduse strateegia sõltub saadaolevate ressursside eripärast. Kas on olemas suur atraktsioon, mis meelitab turiste konkreetsele sihtkohta reisima või tuleb kasutada klastritoodete lähenemisviisi, mis koondab elemendid komplekti, et luua tootepakkumine ja veenda potentsiaalseid külastajaid sihtkohta valima. Selleks võib

osutada festivalide ja muude ürituste kasutamine, mis meelitavad ligi külastajaid, kes muidu sihtkohta ei valiks, või vähendavad külastajate liikumise hooajalist tasakaalustamatust. Järgnevalt on toodud põhimõtteid mis toetavad turismitoote edukat elluviimist sihtkohas:

- Mõista turu suundumusi ja nõudlust (turu-uuring.
- Sobitada tooted turunõudlusele vastavaks.
- Konsulteerida ja teha koostööd sidusrühmadega (kohalik kogukond, keskkonnaamet, erinevad organisatsioonid piirkonnas).
- Määrata turismi arendamiseks konkreetset piirkonnad.
- Kasutada ikoonilisi tootearendusvõimalusi, kui on olemas suur atraktsioon.
- Tuvastada klastertooted ja nende sidususe loomine.
- Koostada tooteportfell ja investeerimisplaan.
- Turismitoote arendamise protsessis kaasata eksperte.
- Töötada välja tegevuskava ja turundusplaan toote elluviimiseks sihtkohas. (UNWTO, 2021, lk 28)

76% USA sporditurismi sihtkohtadest kasutas sportlike tegevuste rahastamiseks organisatsiooni sisemisi vahendeid, 33% kasutas linna või osariigi rahalisi vahendeid ja 12% kasutas muid vahendeid nagu sponsorlus või annetused (Sports Events & Tourism Association, 2019, lk 33). Sporditurismi sihtkoha infrastruktuuri arendused on enamjaolt kallid, tulu tuleb pika viitega ning see tekitab küsimuse, et kes peaks neid rahastama, kas avalik sektor või erasektor. Näiteid maailmas on erinevaid ja joonis 3 näitab olümpiamängude näitel kapitali kaasamist ajavahemikul 1972–2000. Jooniselt on näha, et Euroopas kasutatakse rohkem avaliku sektori kapitali, aga USA-s vastupidiselt erasektori vahendeid. Erakapitali toel rahastamisel tekib probleem, et teatud ettevõtted ja organisatsioonid teevad suuri kulutusi, aga kaudseid hüvesid saavad ka teised sihtkohas tegelevad ettevõtted ning see tekitab ebavõrdse olukorra. Samas kui riik rahastab suurt üritust või rajatise loomist, siis on olukord konkurentsi mõttes võrdne, aga omavalitsusele või riigile tekib tulu kaudselt ja samas on riskid suured. (Solberg & Preuss, 2007, lk 232-233)

Joonis 3. Olümpiamängude finantseerimine alates München 1972 kuni Sydney 2000. Allikas: Solberg & Preuss, 2007, lk 232

Sporditurismi sihtkoha arendamine läbi suurte spordiürituste näitena võib tuua Qatari. Varasemalt üsna vaese riigina on tänu gaasi ja nafta müügile rikastunud ja see on loonud võimaluse teha suuri investeeringuid spordirajatistesse, et siis võõrustada rahvusvahelisi võistlusi ja tutvustada sihtkohta maailmale läbi spordi. 2006 aastal korraldati Aasia mänged, 2011 jalgpalli Aasia Cup, 2015 käsipalli maailmameistrivõistlused ja 2022 on tulemas mega-üritus jalgpalli maailmameistrivõistlused. Läbi selliste suurte spordisündmuste loodetakse elavdada ka siseriiklikku sportimist, et läbi selle parandada rahva tervist ja luua maailmale kuvand kui tulevikku vaatavast araabia rahvast. (Theodoropoulou & Alos, 2018, lk 14)

Sihtkoha ettevalmistamine suureks spordisündmuseks võtab aega mitu aastat ja nõuab tavaliselt märkimisväärsed kulutusi. Osa investeeringutest sündmustega seotud infrastruktuuri teenindab turismi, kuid mitte kõik. Linnad, kes loodavad saada pikaajalist kasu sündmusjärgse turismi puhul tuleks arvesse võtta ka investeeringuid üldisesse infrastruktuuri, mis pole sündmuse jaoks vajalikud, kuid on vajalikud turistide meelitamiseks ja teenindamiseks. Nende hulka kuuluvad sellised rajatised nagu muuseumid, kaubanduskeskused ja erinevad turismiobjektid. (Solberg & Preuss, 2007, lk 223)

Sporditurism pakub kasu ümbritsevale kogukonnale, sest see võib avada uusi ärivõimalusi. Sporditurismi arendamine on kasulik ka järgmistele valdkondadele:

- Turism suurendab sektori maksutulu, stimuleerides teiste majandussektorite kasvu, näiteks põllumajandust, loomakasvatust, kergetööstust ning dekoratsioonide, kunsti ja käsitöö loomingut, mis on kõik omavahel seotud ja vastastikku toetavad.
- Laiendab sotsiaalseid väärtuseid. Turistid suhtlevad kogukonnaga, toovad uue ellusuhtumise ja kinnistavad isiklikke väärtusi. Nii suureneb kasvav sõprustunne, sallivus, vastastikune austus, ühtsus ja ausus.
- Julgustab loovturismi arengut, mis omakorda suurendab jõupingutusi kvaliteetse käsitöö parandamiseks.
- Siseturism soodustab rahvuslikku ühtsust, kuna kasvab armastus oma riigi ja rahva vastu. Rahvuskultuuri juurutamine suurendab isikliku uhkuse tunnet rahva enda suhtes.
- Soovitakse külastada kohti, mida peetakse lahedaks, ilusaks ja ehtsaks. See julgustab säilitama looduskeskkonda, mis suudaks rahuldada turistide maitseid.
- Üritusturism vabastab füüsilise ja vaimse pinge. Seega soodustab head tervist. Leevenevad pinged, mis omakorda aitab parandada töö tulemuslikkust ja head elu ühiskonnas. (Bangun, 2014, lk 102)

Kuigi spordile orienteerunud sihtkohad pingutavad peamiselt spordituristide meelitamiseks, siis saab sporti ühendada sihtkohaga, et anda lisandväärtust turistidele, kes võivad sihtkohta tulla muuks otstarbeks kui sport. Seega võivad rannasihtkohad pakkuda lainelaua üürimist, hotellid võivad pakkuda külalistele tasuta juurdepääsu oma golfiväljakule või konverentsikeskus võib pakkuda osalejatele soodushinnaga pileteid kohaliku meeskonna mängule. Põhiprintsiip jääb samaks: sihtkoht ja selle sportimisvõimalused on turismikogemuse väärtuse lisamiseks võimendatud. (Harrison-Hill & Chalip 2006, lk 312)

Järgnevalt on loetletud võimalusi sporditurismi majandusliku mõju suunamiseks sihtkohas:

- Kõige tugevam majanduslik mõju sporditurismi sihtkohale on spordiürituste korraldamine, väiksema osakaaluga eksisteerivad spordi teemalised vaatamisväärsused, mis hõlmavad näiteks teemaparke, simuleeritud seiklusi jne.

- Sihtkoht võiks luua sporditurismi ettevõtjatele maksuvabastusi või maksude tulust ehitada vaatamisväärsusi, teemaparke jms, et meelitada täiendavaid külastajaid.
- Suuremate sporditurismi ürituste külastajate jaoks võiks linn kuulutada konkreetse linnaosa/piirkonna sporditurismi tsooniks - pakkudes külastajatele mugavusi, maksuvabasid teenuseid ja tooteid, et maksimeerida kulutusi.
- Sihtkoht võiks luua sportliku kuvandi ja külastavatele spordigruppidele teha soodustust koosolekute ja ürituste jaoks mõeldud rajatiste kasutamisel. Lisaks võib sihtkoht saada erinevate algatuste sponsorpartneriks, et tagada sündmuste täiendavate majanduslike mõjude püsimine kohalikul tasandil. (Kurtzman, 2006, lk 57, 58)

Terviklikult analüüsituna on sporditurismil oluline sünergia kohaliku kunsti ja käsitööga ja on kohaliku majanduse üldisel arengul ülioluline. Mõned sporditurismiüritused toimuvad ilusates ja eksootilistes paikades ning panevad oma olemuse ja iseloomu tõttu osalejad tundma end kangelasena, kuna need toimuvad äärmuslikes tingimustes, ja seetõttu viib harrastaja viimse piirini. Selliseid üritusi peetakse väga atraktiivseteks, sest pakuvad võimalust sihtkohta unikaalselt reklaamida. Lisaks tekitavad võimalust arendada turismi piirkondades, mis muidu oleksid isoleeritud. (Nyikana & Tichaawa, 2018, lk 74)

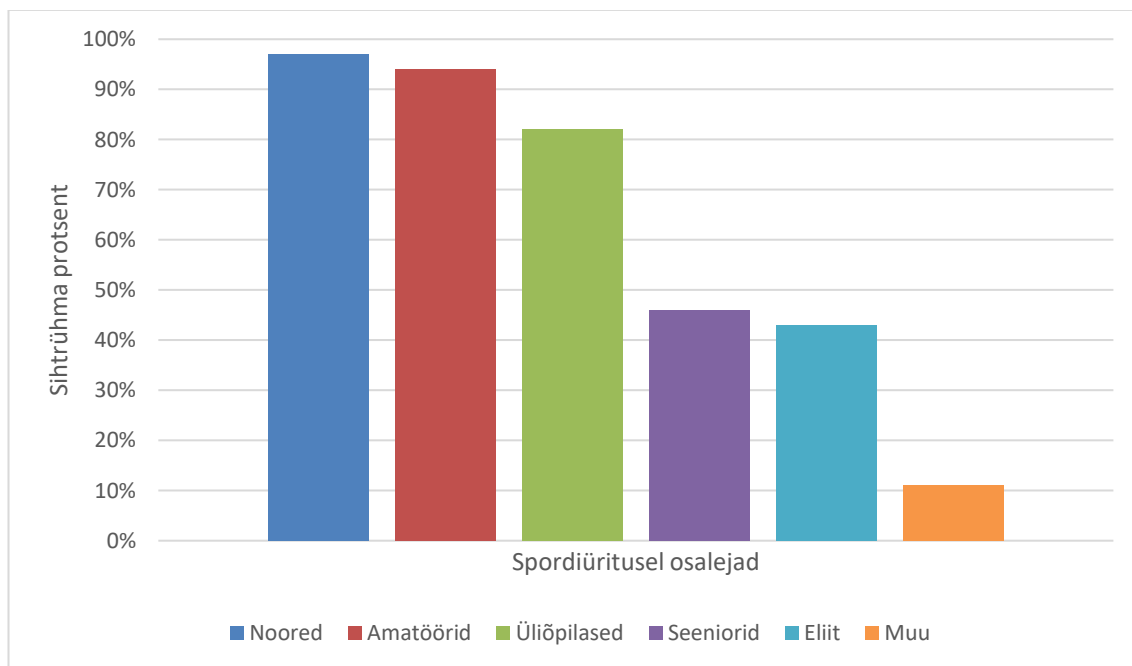
Kliimamuutuste tõttu lüheneb Victoria osariigis lumehooaeg, see algab veidi hiljem ja lumesügavus on madalam. Selle tõttu pole suusakuurorti tasuvus enam piisav. Viimastel aastatel on kuurort sõltunud valitsuse abist summas 2,34–3,9 miljonit USA dollarit aastas, et täita tegevuskulusid, mida kuurordi tulud ei kata. 2016. aastal otsustas juhtkond algatada tegevuskava üleminekuks ilma lumeta perioodidele. Otsiti algatusi, et parandada pakkumist igal aastaajal. Kahe aasta perspektiivis otsustati tekitada väikesed lumevaibad säilitatud lume baasil, et pakkuda lihtsat lumemängu aastaringselt. Viie aasta perspektiivis tõhustati lume tootmise ja säilitamise võimekust ja arendati roheline hooaja seiklusrajatisi. Pikas plaanis, kuni kümme aastat, on plaanis keskenduda lõbutsemiskogemuse ja iseseisvate majutuskohdade loomisele, et aktiivne tegevus kasvataks üleöö viibimist piirkonnas. (UNWTO, 2021, lk 52)

Loodusel põhinevaid sporditurismi sihtkohti nähakse võimalusena tõsta inimeste teadlikkust kliimasoojenemise tagajärgedest looduskeskkonnale ja selle kaitsmise tähtsusest. Looduspõhine sporditurism peab toetama looduskeskkonna säilitamist ja

igasuguse reostuse vältimist. Ühe täiendava võimalusena saab kasutada turismitasusid loodusvarade säilitamiseks. Kasutada saab mootorsõidukeid, mille CO₂ heide on võimalikult madal ning spordivarustust võimalusel korduvkasutada, taaskasutada ja uuesti ringlusesse võtta uue funktsiooniga. Ülioluline on turiste ja kohalikke harida sihtkoha keskkonna ja selle kaitsmise olulisusest tähistes, lendlehtede, ürituste kodulehtede, sotsiaalmeedia, töötubade, koolitundide jms kaudu. (UNWTO, 2022, lk 9)

Sporditurismi sihtkohad, mis soovivad sporditurismi arendada jätkusuutlikul viisil peavad keskenduma regulaarselt toimuvale spordile ja väiksema mahuga spordiüritustele. Järjepidevalt toimuvad väikesed spordiüritused tekitavad pidevat külastajate voogu, saab efektiivselt kasutada loodud infrastruktuuri, on vastuvõetavam kohalikule kogukonnale ja nõuab väga vähe riiklikku rahastamist. USA-s on spordikomisjonid oluliselt tõstnud esile väikesemahuliste spordivõistluste tähtsust turismisektoris. Uuringutes on märgatud trendi, et mida noorem on sportlane seda rohkem inimesi on temaga ja 63% võistlustest on lastele vanuses 12–17. (Gibson et al., 2012, lk 161)

Noorte võistluste suurt hulka näitab ka joonis 4. Rohkem kui pooled sporditurismi sihtkohtadest võõrustasid noorte, amatööride ja üliõpilaste spordiüritusi. Vähem kui pooled sihtkohtadest võõrustasid seniorite või eliitsportlaste võistlusi. Lisaks korraldati rohkem meeskondlikke kui individuaalseid sportlikke üritusi. (Sports Events & Tourism Association, 2019, lk 30)

Joonis 4. Spordiürituste sihtrühmade osakaal sihtkohtades. Allikas: Sports Events & Tourism Association, 2019, lk 30

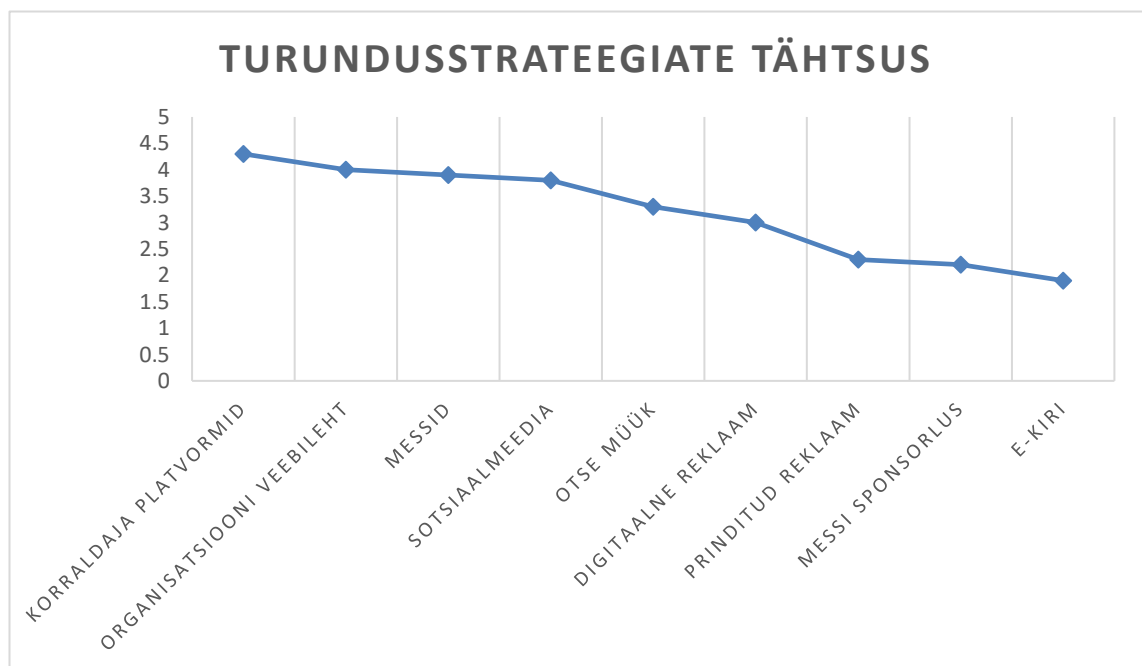
Arendades sporditurismi sihtkohta jälgides säästva arengu eesmärgi tuleb arvestada uute spordialadega, tehnoloogia arenguga, sporditurismi ühendamise muude turismiressurssidega ja turvalisusega. Kasutades sihtkoha looduslikku ja kultuurilist pärandit on võimalik luua unikaalseid sportimisvõimalusi, mis võib algul olla väikeses mastaabis, aga ajaga kujuneda üheks põhiliseks atraktsiooniks. Tehnoloogia valdkonnas tuleks kasutada tehisintellekti, liitreaalsuse ja virtuaalreaalsuse võimalusi, et teha sporditurism meelelahutuslikumaks. Spordirajatised tuleks muuta targaks, kasutades inimeste kaasaskantavaid nutiseadmeid. (UNWTO, 2022, lk 5)

Tehnoloogia innovatsioon loob ka uusi võimalusi sportimiseks puudega inimestele. Sporditurismi sihtkohal on tähtis arendada ka muid turismiressursse, sest see võimaldab teistest eristuda ja toob sihtkohale kui tervikule täiendavaid eeliseid. Teiste turismiressursside kaasamine on eriti oluline mittevõistlevatele inimestele, näiteks fännidele. Ükskõik millist sporditurismi arendatakse, ülimalt oluline on ohutus. Sporditegevus peab olema korraldatud minimaalse riskiga, personal peab olema koolitatud ja kõik osapooled olema kindlustatud. (UNWTO, 2022, lk 5)

Spordisündmuse kuvand mõjutab suuresti rahulolu üldise külastuskogemusega. Positiivne kuvand mõjutab soovi uuesti sihtkohta külastada ja seega on seda tähtis

kasutada efektiivselt turundustööriistana reisibüroode, reisikorraldajate ja muude reklaamikanalite abil. Positiivne sihtkoha kuvand suurendab samuti nn suust-suhu info levikut. Arvestades varasemate külastuste positiivset mõju sihtkoha kuvandile, peaksid turundajad kohandama oma turunduskommunikatsiooni korduvate külastajate vajadustega, et suurendada korduvkülastust. Näiteks turismitoote mitmekesistamine erinevate spordiürituste kasutamise kaudu. (Kaplanidou & Vogt, 2007, lk 202)

Sporditurismi sihtkoha või ürituse turundusstrateegias peetakse kõige tähtsamaks osalemist vastavatel messidel või konverentsidel (joonis 5). Lisaks peetakse oluliseks head veebilehte ja sotsiaalmeedia turundust. (Sports Events & Tourism Association, 2019, lk 30)

Joonis 5. Turundusstrateegiate tähtsus. Allikas: Sports Events & Tourism Association, 2019, lk 35

Sporditurismi sihtkoha arendamisel tuleb arvestada paljude aspektidega. Looduses sporditurismiga tegeledes tuleb teha seda eriti säästval viisil. Lisaks tuleb arvestada kohapealse kultuuriga. Edukaks sihtkoha jätkusuutlikuks arendamiseks on tähtis kaasata kohalik kogukond ning muuta sporditurism kohapeal terviklikuks kogemuseks, põimides omavahel erinevaid turismiressursse. Tuleb leida unikaalsus sihtkohana, millega meelitada vastavat klienti.

2. RÕUGE VALLA ARENDAMINE SPORDITURISMI SIHTKOHANA

2.1. Rõuge valla sporditurismi hetkeolukord

Rõuge vald on tuntud ilusa looduse ja talispordi võimaluste poolest. Järgnevalt on toodud ülevaade Rõuge valla spordi ja turismi rajatistest ning milliseid sportlikke tegevusi sihtkohas harrastatakse. Uuringus on tuginetud avalikele statistilistele andmetele valla kodulehel ja spordiregistris ning kohalikele ja riiklikele arengukavadele, et saada aru piirkonna tuleviku perspektiividest.

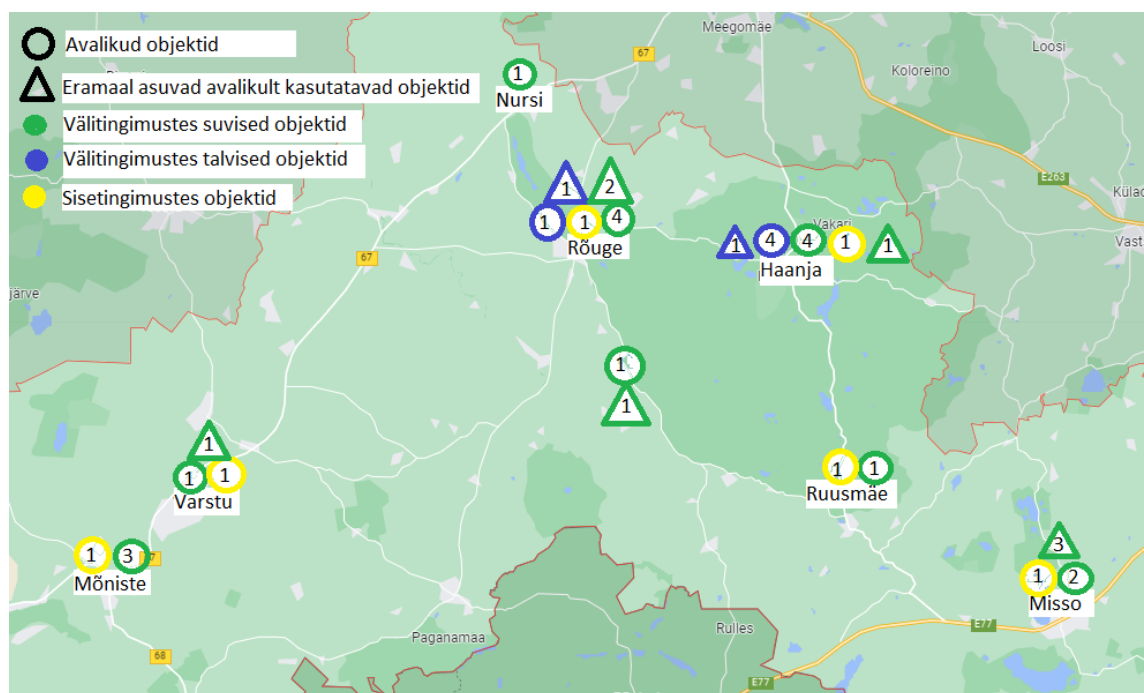
Rõuge vald on 2017. aastal haldusreformi tulemusena viie (Haanja, Misso, Mõniste, Rõuge ja Varstu) omavalitsuse ühinemisel tekkinud Eesti lõunapoolseim vald, mis asub Võru maakonnas. Rõuge vallast leiab 28 avalikku spordiobjekti ja 10 eramaal asuvat avalikult kasutatavat spordiobjekti. Erinevate spordialade arendamiseks ja huviliste koondamiseks on vallas hetkel registreeritud 11 organisatsiooni. (Riigiteataja, 2019-a, lk 4, 22, 23)

Rõuge vallas on aastaid tehtud olulisi samme sporditegevuse arendamiseks. Erinevates spordi- ja treeningsaalides ning spordiväljakutel on võimalus harrastada mitmesuguseid pallimänge, talispordialasid, treenida jõu- ja aeroobikasaalides. Samuti saab tegeleda näiteks golfi, kettagolfi või tennisega. Rõuge valla spordielu iseloomustab mitmekesine spordiürituste kalender, mida sisustavad nii kohalikud kui ka väljastpoolt valda tulnud ürituste korraldajad (jalgpallivõistlused, hokiturniirid, vallasisene vollesari, tõukeratta-, ratta-, jooksu- ja suusamaratonid, motokrossid, orienteerumispäevakud jne). (Riigiteataja, 2019-a, lk 21)

Valla jaoks on oluline, et spordimise võimaluse oleksid olemas tegevsportlastele kui ka harrastussportlastele. Selleks on loodud erinevaid kergliiklusteid ja viidastatud

matkaradasid. Rõuge Põhikooli koolikompleksi kasutatakse suvisel ajal aktiivselt noorte spordilaagrite korraldamiseks. Kooli spordihoones on lisaks täismõõtmetega võimlale ka jõusaal ja aeroobikasaal, varustuse hoidmise ja treenerite ruumid, riietus- ja duširuumid ning saunad. Kooli läheduses asub täismõõtmes jääväljak, kus saab talvel uisutada ja hokit mängida ning suvel tänu kunstmurukattele kevadest sügiseni jalgpalli mängida. Rula-, tõukeratta- ja trikirattaspordi harrastamiseks on rajatud rulapark Haanjasse ja Rõugesse ning planeerimisel on Mõnistes. Haanja piirkonnas asuva Haanja Puhke- ja Spordikeskuse tegevust koordineerib SA Haanjamaa Sport. Motospordiga tegeletakse aktiivsemalt Misso, Rõuge ja Varstu piirkondades. (Riigiteataja, 2019-a, lk 21)

Mõistmaks paremini tingimusi sportimiseks Rõuge vallas on joonisel 6 visuaalselt välja toodud spordiobjektide asukohad. Ringidega on kujutatud avalikud objektid ja kolmnurgad on eramaal asuvad avalikult kasutatavad objektid. Sinise värviga kujutatud on talispordiga seotud, rohelised välitingimustes ja kollased sisetalingimustes objektid.

Joonis 6. Rõuge valla spordiobjektid. Allikas: Riigiteataja, 2019-a, lk 22

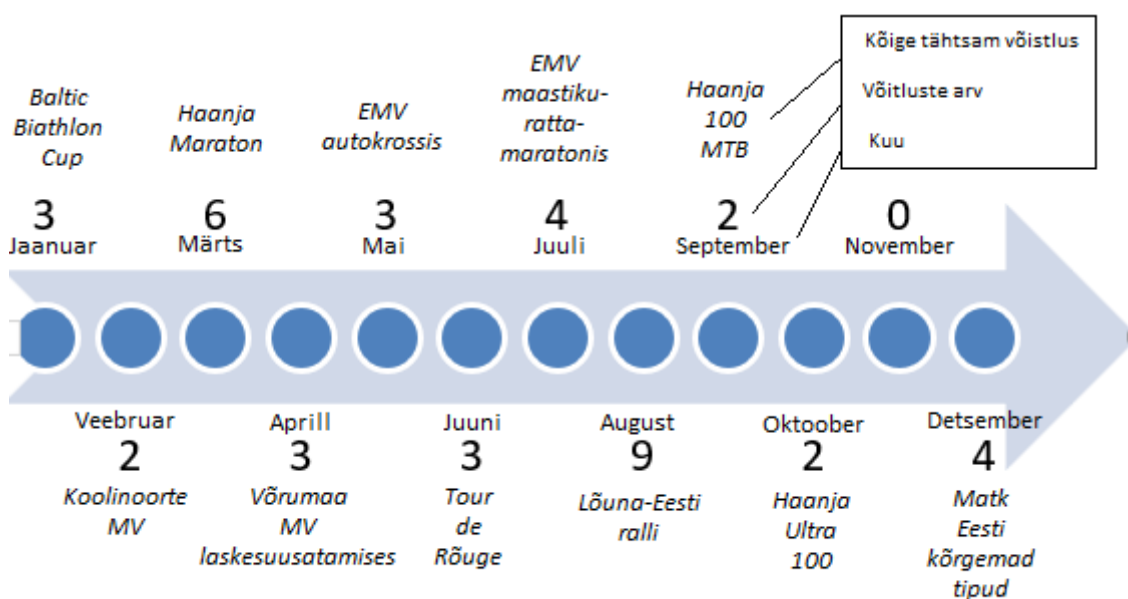
Valla kõige suuremaks spordiobjektiks on Sihtasutuse Haanjamaa Spordi hallatav Haanja Puhke- ja Spordikeskus. Spordikeskuses on hiljuti valminud uus rollerirada ja mobiilne kunstlumesüsteem, mis võimaldab piisava külma korral ühe nädalaga valmistada 2,5 km pikkuse suusaraja. Spordikeskuse eesmärk on saada aastaringseks spordi-, turismi- ja

puhkekeskuseks, võõrustades aktiivseid puhkajaid ja tippспортlasi. Keskuses on rahvusvahelisel tasemel lasketiir. Spordikeskus toetab oma tegevusega kohalikku ettevõtlust ja ka laiemalt kogu maakonna turismi. Võrreldes teiste sarnaste objektidega Eestis võib Haanja spordikeskus kvalifitseeruda isegi kolme parema hulka. (Rõuge vald, 2021) Tallinna ja Tartu spordituristide elu lihtsustamiseks loodi 2022 aasta talvel suusahooajaks koostöös Lux Expressiga Tallinn-Tartu-Haanja nädalavahetuse suusaekspress (Haanja Puhke- ja Spordikeskus, 2021).

Kui varasemalt mainitud 2019. aasta arengukava alusel tegutses Rõuge vallas 11 spordiga tegelevat organisatsiooni, siis 2022 aasta seisuga on valla kodulehel üleval 21 spordiklubi (Rõuge vald, *n.d.-b*). Mitmete spordiklubide kirjelduses on välja toodud lisaks spordi tegemisele ka ürituste ja võistluste korraldamine. Näiteks Haanja Suusaklubi tegeleb erinevate spordiürituste korraldamisega Haanja piirkonnas ja MTÜ Matsi Tehnikaspordiklubi korraldab aastaid veoautokrossi Eesti meistrivõistlusi ja Balti karikavõistlusi ning teisi tehnikaspordiga seotud võistlusi ja üritusi. (Riigiteataja, 2019-a, lk 23) Lisaks üldtuntud spordiharrastustele nagu suusatamine, matkamine ja erinevad pallimängud on võimalik Rõuge vallas ratsutada, lumerõngaga laskuda, mäesuusatada, kelgukoortega sõita, mängida golfi ja *discgolfi* ning läbida seiklusrada (Rõuge vald, *n.d.-c*).

Koondavat infot spordivõistluste koguarvust Rõuge vallas töö autor ei leidnud. Mingi ettekujutuse saamiseks on toodud välja mõningate spordialaliitude ja -organisatsioonide kalendritele tuginedes kindla spordiala võistluste osakaal Rõuge vallas. Perioodil 18. detsembrist kuni 4. aprillini toimus Haanja spordikeskuses 7 murdmaasuusatamise võistlust, millest üks oli maraton, kaks noorte suusasarja etapid ja muud võistlused (Eesti Suusaliit, 2022). Eesti Laskesuusatamise Federatsiooni kodulehele on perioodil juulist 2021 kuni maini 2022 Eestis 17 võistlust, millest 7 toimus Haanjas (Eesti Laskesuusatamise Föderatsioon, 2022). Eesti Jalgratturite Liidu kodulehelt 2021 kalendris leiab järgmised võistlused: Rõuge Rattamaraton, Haanja 100 MTB (Eesti Jalgratturite Liit, 2021). Ekstreemsematest võistlustest leiab Haanja100 kodulehel taaskord Haanja 100 MTB, Haanja Suusa100 ja Tour de Rõuge MTB (Haanja100, *n.d.*). Motospordi osas on kõige aktiivsem Misso piirkond, kus toimus 2021. aastal 6 võistlust (Eesti Autospordi Liit, 2021). Tehnikaspordi kõige võimsam üritus Võrumaal on Lõuna-

Eesti Ralli ja kuigi ralli keskuseks on Võru linn, siis kümnest kiiruskatsest kuus sõidetakse Rõuge valla aladel (Lõuna-Eesti Ralli, 2021). Kõige parema ülevaate võistlustest Rõuge vallas saab Võrumaa Spordiliidu kalendrist, kus perioodil 01.05.2021-01.05.2022 leidis aset kokku 27 võistlust, millest 3 olid orienteerumise, 5 golfi, 2 jalgratta, 10 murdmaasuusatamise, 1 triatloni, 3 jooksmise, 2 laskesuusatamise võistlust ja 1 matk (Võrumaa Spordiliit, 2022). Joonisel 7 on olemasolevate andmete põhjal koostatud aastane ajatelg Rõuge vallas toimuvatest võistlustest, et saada parem ülevaade võistluste hooajalisusest. Iga kuu juures on tumedamas kirjas märgitud võistluste arv ja töö autori arvates kõige olulisem võistlus.

Joonis 7. Võistlused Rõuge vallas 2021.

Rõuge vald on tänu oma suurepärasele asukohale ja looduskeskkonnale mitmekülgsete turismivõimalustega. Eelkõige on turism vallas hooajaline, eristuvad suvine ja talvine hooaeg. Turismis on esikohal valla looduskeskkond ning -väärtused. Turismimajanduse osatähtsus kasvab ning selle võimalused vallas laienevad aktiivselt. Ööbikuoru keskkuses on suvehooajal avatud turismiinfopunkt, kus jagatakse infot valla turismivõimaluste kohta, ka Suure Munamäe vaatetorn ning teised valla mehitatud külastuskohad aitavad infot levitada. Rõuge valla kohta leiab turismiinfot Puhka Eestis portaalist ning Võrumaa Turismiliidu koduleheküljelt visitvoru.ee. Toimuvate ürituste kohta leiab infot veel valla

kodulehelt, Facebooki lehelt, valla ajalehest „Mägede hää“. Valla turismiobjektide, majutuse, toitlustuse jm turismiinfot kajastatakse erinevatel trükistel ja aktiivset inimeselt inimesele turundust tehakse igal aastal Maamessil. (Riigiteataja, 2019-a, lk 36, 37)

Rõuge vallas tegutseb 42 majutusasutust, millest 24 on külaliste-, metsa- ja puhkemajad, 15 turismitalu, 1 hostel, 1 villa ja 1 spordibaas (Rõuge vald, *n.d.-a*). Toitlustusettevõtteid tegutseb Rõuge vallas kaheksa, millest kolm on Rõuges, kaks Haanjas ning üks Missos, Varstus ja Krabil (Rõuge vald, *n.d.-d*). Puhka Eestis veebilehe artiklis „10 ainukordset paika Eestis“ (Puhka Eestis, 2022-a) lausa kolm atraktsiooni asuvad Rõuge vallas ja nendeks on saunaskäik Mooska traditsioonilises Vana-Võromaa suitsusaunas, metsa kõlakojad Võrumaal ja Rõuge vaatetorn Pesapuu. Pesapuu torn kuulub ka Eesti kõrgeimate vaatetornide nimistusse, kust leiab veel ka Paganamaa Raadi, Suure Munamäe vaatetornid, mis samuti asuvad Rõuge vallas (Puhka Eestis, 2021). Ööbikuorg ja Rõuge järved on nimetatud Puhka Eestis portaalist tõeliselt lõõgastavaks kohaks looduses. (Puhka Eestis, 2022-b)

Rõuge valla arengukava tegevuste ja investeeringute kavast leiab mitmeid sporditurismi toetavaid tegevusi. Autor toob esile järgmised punktid:

- Terviseradade varustamine välijõusaaliga.
- RMK matkaradade arendamine ja kohandamine tervisespordiharrastamiseks.
- Erinevate spordiürituste toetamine ja koostöös korraldamine.
- Spordilaagrite toetamine, korraldamine ja populariseerimine.
- Piirist-piirini jooksu korraldamine.
- Lumetootmise platsi rajamine.
- Piirkondade vahel ühendatud veloringi loomine.
- Kohaturundus valla atraktiivsuse tõstmiseks ja turismi edendamiseks.
- Hooajaväliste tegevuste väljaarendamine.
- Turvalise ja keskkonnasõbraliku motopargi arendamine. (Riigiteataja, 2019-b, lk 10, 11)

Rõuge vald on pidevalt panustanud sportimistingimuste parandamisse läbi infrastruktuuri loomise ja sportiga tegelevate organisatsioonide toetamise. Valdavaks on välised tegevused. Sporditurismi vaatest omab kõige olulisemat rolli Haanja Puhke- ja

Spordikeskus. Sporditurismi toetavalt on sihtkohal pakkuda erinevaid teenuseid tervikliku külastuskogemuse pakkumiseks.

2.2. Uuringu korraldus

Uuringu eesmärk on selgitada välja Rõuge valla tugevused ja nõrkused sporditurismi sihtkohana ning kuidas arendada sporditurismi jätkusuutlikult.

Uuringumeetodina otsustas töö autor kasutada individuaalset poolstruktureeritud intervjuud. Intervjuu on paindlik ja kasulik meetod andmete kogumiseks ja on eriti sobilik kogumaks informatsiooni nendelt, kellel on teemaga seotult kogemusi ja teadmisi. Intervjuuga on võimalik saada suures koguses põhjalikke andmeid. Individuaalsed intervjuud on tõhusad mõistmaks vastaja kogemusi ja tõekspidamisi uuritava teemal. Poolstruktureeritud intervjuu lubab küsida täpsustavaid küsimusi spontaanselt tekkinud teemadel. (Coughlan, 2009, lk 310, 313)

Töö autor koostas küsimused tuginedes läbitöötatud kirjandusallikatele (tabel 1). Esimeses osas uurib autor sporditurismi üldisemalt, selle turismivormi suundumusi ja millist mõju avaldab sihtkohale. Edasi uuriti sporditurismi tähtsust sihtkohas: millised on sportimise võimalused ja millised tegevused peamiselt meelitavad külastajaid; kui kallis on rajatiste ülalpidamine ja arendamine; kui palju toimub erinevaid võistlusi ja kui suur on erinevate osapoolte kaasatus; kui suure osakaalu külastajatest moodustavad spordituristid, kui pikalt sihtkohta külastavad ja kui palju kasutavad kõrvalteenuseid. Lõpetuseks uuriti, mis on Rõuge, kui sporditurismi sihtkoha, tugevused ja nõrkused ning millised muudatused või arendustegevused aitaksid suurendada ja muuta sporditurismi sihtkohas tõhusamaks.

Tabel 1. Intervjuu teemad ja seotus allikatega

Teema	Alateemad	Allikas
Sporditurism ja selle mõju sihtkohale	Sporditurismi tähtsus ja mastaap	Cheung, Lo, Mak & Fan (2017) Sports Events & Tourism Association (2019)
	Spordituristide iseloomustus ja käitismudelid.	Kurtzman (2006) Harrison-Hill & Chalip (2006) Higham (2005)
	Sporditurismi sihtkoha kuvand	UNWTO (2021)

Sporditurismi hetkeolukord Rõuge vallas		Duglio & Beltramo (2017)
	Sporditurismi sihtkoha tugevused ja nõrkused	Kaplanidou & Vogt (2007)
	Sporditurismi toetavad teenused	Kurtzman (2006) Bangun (2014)
Sporditurismi arendamise võimalused Rõuge vallas	Sporditurismi sihtkoha arendamine ja selle mõju	UNWTO (2022)

Valimi moodustasid kaheksa turismi- ja spordiasjalist, kellest kõik on seotud Rõuge turismi- ja spordipiirkonnaga. Intervjueeritavate iseloomustus ja seotus piirkonnaga on järgmine:

- Kiidi turismitalu esindaja – juhib turismitalu tegevust, on kursis, millised turistid sihtkohta külastavad ja millised on nende soovid ja vajadused. Kiidi mäesportikompleks pakub ka mäesuusa ja lumelaua teenust.
- Eha turismitalu esindaja – juhib turismitalu tegevust, on kursis, millised turistid sihtkohta külastavad ja millised on nende soovid ja vajadused. Lisaks pakub Eha talu ratsutamise võimalust.
- Vaskna turismitalu esindaja – juhib turismitalu tegevust ja on kursis, millised turistid sihtkohta külastavad ja millised on nende soovid ja vajadused. Lööb aktiivselt kaasa ka sihtkoha suusaspordi tegevuses ja on hästi kursis sihtkohas toimuva suusaspordi hetkeolukorraga.
- Sihtasutuse Haanjamaa Sport esindaja – juhib sihtasutuse tegevust ja oskab kirjeldada, milline on sporditegevuse hetkeolukord Rõuge vallas ning millised on tulevikuplaanid.
- Võrumaa Spordiliidu esindaja – Võru maakonna tasemel sportliku tegevuse arendaja. Korraldab palju spordiüritusi ja teab millised spordialad on kõige populaarsemad ja millised sportlased kõige enam Rõuge valda jõuavad.
- Kohvik Suur Muna esindaja – Rõuge vallas kõige tuntuma kohviku eestvedaja. Oskab kirjeldada turismipiirkonda tulevate turistide hetkeolukorda teenuse pakkumise seisukohast.
- Mooska talu esindaja – elamusteenusepakkuja Rõuge vallas. Oskab kirjeldada sihtkoha hetkeolukorda kõrvalteenuse seisukohast.

- Haanja suusaklubi esindaja – koordineerib sporditegevust piirkonnas, korraldab Haanja maratoni ja erinevaid spordiüritusi sihtkohas. Teab spordi hetkeolukorda Rõuge vallas.

Märtsi alguses 2021 kontakteerus töö autor intervjuueeritavatega telefoni teel ja leppis kokku sobiva aja kohtumiseks. Märtsi lõpus ja aprilli alguses õnnestus teostada 6 intervjuud füüsiliselt intervjuueeritavate tegevuspaikades, kahel juhul tuli kasutada virtuaalseid vahendeid ja teostada intervjuud kasutades rakendust Zoom. Intervjuud salvestati nutitelefoni helisalvesti rakendusega ja hiljem transkribeeriti *word*’i dokumenti. Anonüümsuse tagamiseks on intervjuueeritavad kodeeritud tähe ja numbri kombinatsiooniga, I1–I8.

Andmete analüüsimisel kasutas töö autor sisuanalüüsi (Coughlan, 2009, lk 312), kus esmalt tuleb transkribeeritud andmed lihtsustada ja fookusseerida, siis tabelite või diagrammide vahendusel visuaalselt tuua välja võimalikud suhted nagu sarnasused ja erinevused ning siis teha kokkuvõtvad järeldused ja selgitused.

2.3. Uuringu tulemuste analüüs

Intervjuude tegemisel jaotas autor teemad kolme teemaplokki. Esimene osa keskendus sporditurismile üldisemalt ja sellele kuidas sporditurism mõjutab sihtkohta. Edasi arutleti teemadel, milline on hetkel sporditurismi olukord Rõuge vallas, millised spordituristid sihtkohta külastavad ja mis on hetkel hästi ning millest on puudus. Viimases teemaplokis toodi välja võimalused sporditurismi arendamiseks ja tõhustamiseks Rõuge vallas.

Sporditurismi üldisemalt nähakse piirkonnas väga olulisena, ainult üks vastajatest vastas, et see moodustab väga väikese osa ja jääb ka tulevikus suhteliselt samale tasemele. Enamjaolt nähakse sporditurismi tõusva trendina, sest tervisesport muutub üha populaarsemaks, eestlased on muutunud rikkamaks ja üha enam avastatakse enda jaoks sportlikke hobisid. Inimesed, kes on saanud spordi harrastamisest positiivseid kogemusi, soovivad neid uuesti kogeda. Sporditurismi spekter on ka väga lai ja loob palju võimalusi teenuste arendamiseks, alates tippspordist ja nende jälgijatest, lõpetades loodusest

huvitatud matkajatega. Mitmel korral mainiti ka, et covid viiruse levik on hoogustanud sporditurismi maapiirkondades.

Spordituristide osakaaluks pakuti 20–30% külastajatest ja sarnaselt teiste turismivormidega kõigub hooajaliselt. Kui suvisel perioodil on tugevalt ülekaalus puhketurism, siis teistel aastaegadel see taandub ja talvel tõuseb oluliselt sporditurismi osakaal, peamiselt seoses suusatamisega. Spordituristide osakaalu turistide hulgas kasvatab ka märgatavalt suuremate spordiürituste toimumine ja siis on täheldatud isegi majutuskohade puudujääki. Väga head on regulaarselt toimuvad spordisündmused ja läbi selle tekkivad püsikliendid.

Spordilaagrite puhul peatutakse sihtkohas tavalisest kauem ja üldiselt on selleks nädal. See on kõige levinum noorsportlase seas. Tippспортlaste sihtkohas viibimine sõltub hooajast. Ettevalmistusperioodidel püsitakse pikemalt, umbes nädal, aga võistlusperioodidel paar päeva. Harrastussportlaste puhul on kõige levinumaks 1-3 ööd ja ollakse siis nädalavahetusel või tullakse juba neljapäeval ning tehakse pikem nädalalõpp. Lisaks majutuse andmetele näitas sama trendi ka suusarent ja väga populaarne on olnud suuskade rentimine kolmeks päevaks. Spordituristide peatumise põhjuseks sihtkohas vähemalt üks öö on suuresti asjaolu, et Rõuge vald on suurtest linnadest kaugel ning enne spordivõistlust tullakse kohale üks päev varem, et puhununa järgmisel päeval võistelda või siis peale võistlust võetakse veel üks öö, et puhata võistluspingutusest välja ja seejärel reisida taastununa tagasi koju järgmisel päeval. Väga pikalt sihtkohas ei viibita ka põhjusel, et inimesed soovivad palju avastada ja seega peale paari veedetud päeva soovitakse liikuda edasi.

Teenuste osas tuli lisaks majutusele ja toitlustusele väga selgelt esile sauna soov spordituristide seas. Põhjuseks, et saun pakub head lõõgastust peale suurt pingutust. Samas traditsioonilise suitsusauna teenuse pakkuja väitel spordituriste palju ei ole, sest pikk kolme tunnine saunarituaal võib olla enne võistlust kehale liiga koormav. Pigem soovitakse majutuskoha juures lihtsamat sauna. Lõõgastuse ja taastumise osas peetakse oluliseks ka massaaži, aga sellega on olukord Rõuge vallas kasin. Samas on Võru linna lähedal ja sealt leiab huvi korral massaaži- ja teraapiavõimalusi. Tuleb silmas pidada, et tippспортlastel on tihti isiklikud massöörid.

Sporditurist eelistab teenustest muid aktiivseid tegevusi, näiteks kui tullakse suusatama, siis saab kõrvale pakkuda ka räätsa matka. Tähtsaks peetakse ka tegevusi lastele. Kui sihtkohta tuleb pere ja vanemad soovivad teha sporti, siis on ennast hästi õigustanud näiteks madalseiklusrada Haanja suusaradade juures. Kultuuri seisukohast külastatakse tuntumaid objekte, aga sisukaid ringtuure ei tehta. Sporditurist üldiselt teab, miks ta sihtkohas on ja ta on väga iseseisev. Toitlustusteenuse olemasolu peetakse tähtsaks ja märgiti, et väljas süüakse palju ja järjest enam pööratakse tähelepanu toidu kvaliteedile ja soovitakse erisusi nagu laktoosivaba või taimetoit.

Tavaturistidele sportimisvõimaluste pakkumist peetakse tähtsaks ja kui võimalused on juba loodud, siis neid ka kasutatakse. Samas, väikeses mastaabis majutuspakkujal ei tasu spordivarustuse rentimine end ära. Populaarsust on kogumas jagamismajandus ja selle formaadi katsetamiseks tuleks teenusepakkujatel koonduda. „Saaksime omavahel vahetust teha või jagada ressursse, mis kellelgi koju hangitud on, (I7). Teenus peab see olema hästi kättesaadav ja kvaliteetne, et pakkuda head emotsiooni ja läbi selle meelitada uuesti külastama või levitada head sõna. Talvel on olemas toimiv suusalaenutus, aga suvel tuntakse puudust jalgrataste laenutamisest. Ühel juhul toodi välja, et suured rajatised on pigem spetsiifilisele sihtrühmale, aga välised tegevused on massidele ning sinna võib jõuda ka tavaline puhketurist. Ainukesena oli pessimistlik I2, kelle sõnul tavaline puhketurist väga spordilembene ei ole ja kirjeldas järgnevalt: “Kõige aktiivsem osa on autost tuppa kõndimine”.

Spordituriste nähakse peamiselt 2-10 liikmeliste väikeste gruppidega. Grupid on perekond, sõpruskond või töökollektiiv. Tullakse autoga, mitme autoga või mikrobussiga. Ainult ühel juhul öeldi, et spordituristid liiguvad üksi või kahekesi. „Kunagi mingitel aastatel me oleme Haanja suusakeskuse parklas lugenud autosid iga tunni tagant ja vaadanud, et mitu inimest seal välja tuleb ja ma kujutan ette, et keskmiselt oli see 2 inimest autos“ (I7). Sellist tulemust võis mõjutada asjaolu, et Haanja suusakeskus on Võru maakonna kõige suurem suusakeskus ja seda külastavad igapäevaselt ümberkaudsed harrastajad. Ühel puhul toodi välja ka, et kui seltskonnas on väikseid lapsi, siis sportlikku seltskonda jagatakse ja treeninguid teostatakse vahetustega. Spordituristide gruppide hulgas mainiti mitmel korral ka spordilaagrite toimumisi ja sel puhul tullakse suuremate gruppidega, mis tuuakse kohale bussidega.

Sporditurismi hooajalisuse puhul läksid arvamused kahte suunda. Üks osa arvas, et on ikkagi kaks selget aastaega suvi ja talv ning muul ajal langeb ka sporditurism ära. Teine osa näeb sporditurismi võimalusena turismihooajalisust vähendada. Võimalusena nähakse läbi lumetusüsteemi talvehooaja pikendamist või erinevate aktiivsete teenuste loomisega sügisele ja talvisele perioodile. Samas nõustutakse, et see on keeruline ja nõuab head turundamist. Hooajalisust mõjutab ka palju spordiürituste olemasolu. Kui suvel ja talvel on võistlusi rohkem, siis see meelitab ka külastajaid, aga kevadel ja sügisel, kui võistluskalender on hõre, siis ei ole ka sportlasi. Noorte spordilaagrid on otseselt sõltuvuses koolivaheaegadest. Rullsuusaraja loomisega soovitakse parandada suvist pakkumist ja eriti noorsportlastele. Kõige keerulisemaks peetakse hilissügist, võimalik oleks pakkuda ekstreemseid matku nagu näiteks 20 kõrgemat tippu. Läbi suve hoitud lumega on võimalik tuua talve varasemaks, aga samas on see toode väga kulukas.

Spordituristide maksevõime iseloomustamisel arvati enamjaolt, et on hea maksevõimega ja keskmisest jõukamad. Samas selgus ka, et tõsised harrastajad on nõus maksma kõrget hinda, aga selle eest nõuavad nad ka väärt kvaliteeti. Võistleva spordituristi finantsvõimekust hindas 18 järgmiselt: „Kui ma räägin maratoni osavõtumaksudest, siis see sama mis meil ära jäi, siis kohe mingi grupp ütles, et olgu kiiresti tagasi makstud, kuid enamik ütleb, et te olete kõvasti tööd teinud, rajad ettevalmistanud, et las see olla“. Massi sporditurist, kes pole niivõrd tulemusele orienteeritud vaid soovib lihtsalt harrastada meeldivat spordiala, on hinnatundlikum ja kõrvalteenustelt hoiab kokku. Kui perega reisida sporditurismi eesmärgil, siis on kulud väga suured ja pigem võetakse omaette majutus ja tehakse ise süüa, et kärpida kulutusi. Üldiselt peetakse spordi harrastamist ikkagi kalliks. See muidugi sõltub otseselt spordialast, näiteks tervele perele suusavarustuse hankimine on kulukas.

Iseloomustades Rõuge valda sporditurismi sihtkohana tõid kõik vastajad esmalt välja looduse ilu ja looduslikud tingimused. Väga oluliseks peetakse, et Rõuge on Eesti kõige kõrgem piirkond ja tänu sellele on talvel väga head lumeolud, lumikate on paks ja püsib kaua. Tänu looklevale maastikule on loodus väga mitmekülgne ja pakub palju emotsiooni looduses toimuvatele tegevustele. „Kõigepealt see on niiõelda vabaõhu sport, mitte siseruumide sport ja teiseks on kindlasti loodusega lähestikku olev sport“ (T6). Tähtsaks peetakse ka suusaradade rasket reljeefi, aga selle osas peab olema ettevaatlik, sest

professionaale see köidab, aga algajaid võib peletada. Sportlikest tegevustest mainiti jalgrattasõitu ja suusatamist ning üldisemalt looduskeskkonnas toimuvaid aktiivseid tegevusi. Spordiüritustest toodi välja Haanja maratoni ja Haanja 100 ekstreemseid kestvusvõistlusi. Rajatistest toodi peale Haanja suusakeskust välja ka Rõuge jääväljakut, kuid ühtegi sisest spordirajatist ei mainitud. Lisaks looduslikele faktoritele toodi välja pikaajalist spordi traditsiooni ja väiksemate ürituste korral meeldiv ja personaalne teenindus.

Valda kõige enam spordituriste meelitavate spordisündmuste ja spordialade lõikes tulid välja erinevad välitingimustes tehtavad tegevused. Märgiti et laskesuusatamine kogub jõudsalt populaarsust. Triatloni puhul toodi välja, et rahvatriatlonile tulevad ikkagi ainult profisportlased ja tavalist inimest on raske meelitada. Tegevustest on vaja arendada järgi suviseid tegevusi. Intervjuudest selgusid järgmised spordialad, mis meelitavad hetkel kõige enam spordituriste Rõuge valda:

- suusatamine (6),
- jalgratas (5),
- matkamine (4),
- orienteerumine (4),
- laskesuusatamine (3),
- jooksmine (2),
- autoralli (1),
- discgolf (1),
- triatlon (1).

Erinevad spordisündmused toovad sihtkohta palju spordituriste ja need on väga tulusad. Lisaks toodi välja ka, et väiksemad ja hea regulaarsusega sündmused on isegi paremad. Põhjuseks, et need ei koorma nii palju keskkonda ja on jätkusuutlikumad. Suure massiga spordisündmused looduskeskkonnas on paraku inimestele ebamugavad ja nad kaotavad huvi. Spordisündmustest toodi esile järgmised sündmused:

- haanja maraton (3),
- haanja 100 (1),
- triatlon (1),
- rõuge paadiralli (1),

- kestvusratsutamine (1).

Kõikides intervjuudes öeldi, et peamiseks spordituristik on harrastussportlane ja seda nähakse tõusva trendina. Paljud harrastajad reisivad kogu perega ja see on sihtkohale väga tulus. Veel toodi esile noorte spordilaagreid. Peamiseks põhjuseks on Kurgjärve spordibaas, kus toimub aastaringselt noortele suunatud spordilaagreid. Kolmandaks väga levinuks on profisportlased ja selle osakaalu nähakse tõusvana, sest on olemas standarditele vastav lasketiir, paranenud lumetusüsteem ja tuleb uus rullsuusarada.

Rõuge valla tugevustena sporditurismi sihtkohana kõlasid peamiselt looduslik eripära. Looduse osas toodi välja Rõuge Haanja piirkonna looduslikku ilu, maastiku erilisust, kliimaatilist eripära ja rohket lund. „Tugevuse all ma pean silmas, et meil on neli aastaaega, mis on äärmiselt oluline ja igal aastaajal on midagi teha. See on üks tugevus ja teine on looduskeskkond. Kui tahad fookusseerida sellisele vabaõhuspordile, siis neid võimalusi me ei ole veel kindlasti lõpuni lahti võtnud“ (I6). Kuigi Haanja suusaradade reljeefi peetakse raskeks, siis võrreldes Otepää radadega on need kergemad ja see sobilikum harrastajatele. Lume tingimuste eripära kohta ütles I4 järgmiselt: “Võib-olla 10-15 aasta pärast on Haanja üks väheseid kohti Eestis, kus leidub looduslikku lund”. Mittelooduslikest tugevustest mainiti kunstlume võimekust, hästi hooldatud spordirajatisi, objektid pole ülerahvastatud ja on olemas erinevaid väljakuid nagu jääväljak, tenniseväljakud ja rannavõrkpalliplats.

Nõrkustest tuli kõige tugevamalt esile kaugus linnadest ja eriti Tallinnast. Peamiseks probleemiks ei peeta isegi 300 km autosõitu, mis maailma mõistes pole just suur välisreisidega võrreldes ja Tallinn-Tartu mnt muutub pidevalt kiiremaks vaid, et asub “Eesti teises otsas” ja see on kohati sihtkoha puuduseks. Kui suurematele linnadele lähedale tekivad konkureerivad keskused, siis on keeruline meelitada pealinnast Rõugesse. Suure probleemina nähakse ka, et teenusepakkujad toimetavad omaette, puudub koordineerimine ja ei nähta suuremat ühisosa. Veel toodi välja ka probleemid maaomanikega, mis mõjutab otseselt spordiradade tegevust ja spordisündmuste korraldamist. Järjest rohkem on maaomanikke, kes ei luba spordirada oma maa peale teha. I7 tõi välja puudused infrastruktuuris ja lausus järgnevalt. „Meil ju selleks, et ikkagi korralikult sporditurismi arendada puudub piisav infrastruktuur. Me võime alustada

hotellidest, mida meil ei ole selleks, et mingit korralikku noorte võistlustki teha, sest meil ei ole neid inimesi lihtsalt mitte kuhugi panna, sõna otseses mõttes.“

Sporditurismiga seondult tööjõuga on ürituste korraldajatel olemas meeskond. Peamiselt on see ikkagi vabatahtlikest koosnev ja seega on palju tööjõu voolavust. Kohalikku inimest väga palju ei kaasata, sest on juba välja kujunenud kindlad seltskonnad. Kõige rohkem kohalike kaasamist on Haanja maratoni korraldamisel, sest see on kujunenud kogukondlikuks ürituseks ning siis on vaja ka palju inimressurssi. Haanja maratoni puhul toodi välja, et kui see kaotab kogukonna, siis läheb ka üldiselt selle ürituse korraldamine väga keeruliseks. Üritustega mitteseondult tuntakse vallas puudust pidevalt saadaolevast giidist ja spordiinstruktorist. Kui ette planeerida, siis leiab teenusepakkuja. Talvisel suusaperioodil on spordiinstruktorile suur nõudlus. Samas mõistetakse, et täiskohaga tööd on keeruline tekitada. Inimene, kes seda pakub, peab ise olema väga leidlik ja aktiivne. Ühel juhul toodi välja võimalusena alustada projektide abil.

Sporditurismi Rõuge vallas nähakse tõusva trendina ja ning peamiste põhjustena toodi välja tervisespordi populaarsuse kasvu ja vallas sportimistingimuste paranemist. Sporditurismi peetakse ka tähtsaks osaks toetamaks teisi turismi valdkondi. Sporditurismi populariseerimine ja tingimuste parandamine on ka valla arengukavas sees. Lähiaja kasvule peaks kaasa aitama ka uus rullsuusarada ja paranenud kunstlume võimekus. Kiiresti oleks vaja vahetada valgustus, sest vanad süsteemid on kulukad ja säästvamale valgussüsteemile üle minnes saaks järelejäävat raha kasutada sporditurismi arendamiseks. Ainult I2 väitis, et suuri muutusi ei toimu ja jääb samale tasemele.

Sporditurismi arendamise seisukohast nähakse väga tähtsana Haanja-Rõuge vahelist suusaraja ja kergliiklustee tekkimist, mis ühendaks seda piirkonda ja looks uusi võimalusi. Aktiivsem võiks olla Rõuge-Haanja-Võru kolmnurk, kus leiab väga mitmekülgset aktiivset tegevust. Väga problemaatiliseks nähakse mootorsaanide suvalist ringi sõitmist, mis ajab tohutult vihale maaomanikke, samas piirkonna lumerohkus meelitab neid aina enam kohale. Ühel võimalusena probleemi lahendamiseks pakuti välja mootorsaanidele kindlate radade loomisega, aga et seda looduslikku puhtust ei rikutaks Haanjas ja Rõuges, siis võiks seda teha näiteks Läti piiriäärsetel vähem asustatud aladel. Samas mõistetakse, et selle loomine on väga keeruline, sest maaomanikke on raske

nõusse saada. Mitmetest vastustest tuli esile probleem eramaa omanikega ja järjest keerulisem on korraldada üritusi, mis kulgevad läbi erinevate valduste. Isegi Haanja suusakeskus on pidanud oluliselt muutma traditsioonilisi radu, sest uued pärijad ei soovi, et rada läbiks nende valdusi. Veel võiks olla Haanja maratoni rada aastaringseks kasutamiseks ja näiteks 20 Eesti kõrgemat tippu matkarada. Tähtsaks peetakse rajatistele head ligipääsu ja need peavad olema alati avatud, eriti kui inimesed tulevad kaugelt. Lisaks sportimisvõimalustele on vaja parandada koordineerimist, kaasata rohkem inimesi ja paremini läbi arutada plaanides ning leida ühtne nägemus. Tegevusi võiks teha pikema visiooniga. Väga tähtsaks peetakse looduskeskonna säilimist, jätkusuutlikku tegutsemist ning kvaliteetseid tooteid ja teenuseid. Kaasaaegseks ja efektiivseks toimimiseks toodi välja ka uute tehnoloogiliste ja virtuaalsete võimaluste kasutamine, näiteks ajaliselt hajutatud virtuaalne maraton.

Intervjuude põhjal võib öelda, et Rõuge vald on populaarne sporditurismi sihtkoht ja seda valdkonda peetakse kohapeal tähtsaks. Eriti toodi välja tugevusena looduslikke tingimusi, kuid konkurents püsimiseks ja atraktiivsuse kasvatamiseks on vaja sihtkohta jätkusuutlikult arendada.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Tuginedes teooriale ja uuringu tulemustele teeb autor järgnevas peatükis järeldused ja ettepanekud Rõuge valla turismi- ja spordiasjalistele sihtkoha tõhusamaks arendamiseks.

Rõuge vallas sporditurismi osakaaluks kogu turismist pakuti intervjueeritavate poolt 30%, mis tähendab, et seda valdkonda peetakse tähtsaks. Ka Rõuge vald on spordi ja turismi arendamisse panustanud järjepidevalt, peamiselt läbi rajatiste loomise. Samas puudub ametlik statistika, kui suure osa turistidest moodustavad spordituristid, mida nad soovivad ja milline on nende käitumine. Maailma Turismiorganisatsiooni (UNWTO, 2021, lk 28) raportituginedes tuleb sihtkoha operaatoril edukaks arendamiseks omada ülevaadet toimuvast, teada mida külastajad soovivad ja arvestama, et eelistused ajas muutuvad. Autor peab tähtsaks esmalt uuringud teostada, et siis kindlale infole tuginedes võtta vastu otsuseid sihtkoha arendamiseks.

Tuginedes Duglio ja Beltramo (2017, lk 3) spordituristide kategooriatele ja intervjuust saadud infole võib järeldada, et Rõuge valla peamiseks spordituristik on aktiivne sporditurist ehk inimesed, kes reisivad, et ise harrastada mingit spordilikku tegevust. Suure osa moodustavad ka noorte spordilaagrid. Mingil määral on esindatud ka pealtvaatajate osa ja väga vähesel määral nostalgia valdkond.

Pealtvaatajate osakaalu kasvatamist saaks kindlasti tõsta läbi suurte spordivõistluste korraldamise, mis annaks hetkelist tulu. Samas on järjest enam uuringuid, et väga suured võistlused pole jätkusuutlikud (Duglio & Beltramo, 2017, lk 3). Arvestades oma suurust on Rõuge vallas majutusteenuse pakkujaid täitsa palju, samas selgus intervjuudest, et väga suurte võistluse korral pole seda ikkagi piisavalt. Tuginedes Gibsoni`i (2012, lk 161) teooriale on jätkusuutlikum keskenduda regulaarselt toimuvatele väiksematele üritustele, sest see tekitab pidevat rahavoogu ja on vastuvõtlikum kohalikule kogukonnale ja keskkonnale. Kui arvestada andmeid USA spordiürituste osakaalu sihtgruppide lõikes, siis kõige rohkem toimub võistlusi noortele ja harrastajatele (Sports Events & Tourism Association, 2019, lk 30). Intervjuudest selgus, et Rõuge vallas moodustab kõige suurema osa spordituristidest harrastajad, siis noored ja kolmandaks professionaalid. Siit võib järeldada, et Rõuge vallal tasub sihtkohta arendades hoida jätkuvalt fookust harrastajate ja noorte suunal ning võõrustama regulaarselt spordiüritusi, mis meelitaksid neid korduvalt sihtkohta külastama.

Läbi regulaarselt toimuvate võistluste on teatud määral võimalik vähendada ka turismi hooajalisust. Higham (2005, lk 258) on välja toonud, et sporditurism on võimalus turismi hooajaliste mustrite muutmiseks, näiteks läbi võistlushooegade pikendamise ja planeerides võistlusi madalhooajale. Intervjuudest selgus, et ka Rõuge vallas on selgelt eristuvad suvine ja talvine hooaeg, samas mainiti, et potentsiaali on rohkem teha sügisel ja kevadel. Hooajalisuse mustrit Rõuge vallas kinnitab ka võistluskalender, kus on näha, et kõige vaikssem on sügiskuudel. Novembris polnud 2021. aastal mitte ühtegi võistlust. Hooajaväliste tegevuste väljaarendamine on olemas Rõuge valla arengukavas. Õnneks SA Haanjamaa Sport liigub sellel teel, et läbi lumetusüsteemi tõhustamise pikendada talvist hooaega. Võimalik oleks veel korraldada rohkem võistlusi madalhooajal. Siin võiks võtta ainekst Tartu Maratoni kuubiku sarjast, kus on tekitatud läbi aasta toimuv sari

hõlmates erinevaid spordialasid ja mitmed suuremad võistluste osaetapid korraldatakse kevadel ja sügisel.

Hooajalisuse vähendamiseks on üheks võimaluseks veel erakordsete ürituste korraldamine, et siis väga rasked või mingil muul moel ainulaadsed võistlused. Nyikana ja Tichaawa (2018, lk 74) on toonud välja, et spordiüritused mis toimuvad looduslikult ilusates paikades, äärmuslikes tingimustes ja mis panevad osalejaid tundma end kangelasena, peetakse jätkusuutlikeks ja toimivad hästi sihtkoha reklaamimisel. Rõuge vallas on olemas sellelaadne sari nimega Haanja 100, kus võetakse 100 km läbimises mõõtu jooksmises, maastikurattasõidus ja suusatamises. Ettepanek oleks selle sarja suurem turundamine ja uurida võimalusi sarja uute spordialade kaasamist. UNWTO (2022, lk 5) teooria ütleb, et kasutades looduslikku ja kultuurilist pärandit on võimalik luua unikaalseid sportimisvõimalusi, mis algul võib olla väikeses mastaabis, aga ajaga kujuneda põhiliseks atraktsiooniks. Intervjuudest tuli esile, et 20 kõrgemat tippu matk jõulude paiku on väga atraktiivne, aga samas on see ühekordne ettevõtmine. Ettepanek oleks 20 kõrgema tipu raja arendamine ja populariseerimine aastaringseks kasutamiseks. Rõuge valla arengukavas on välja toodud eesmärgina matkaradade arendamine ja tervisespordi harrastamiseks kohandamine. UNWTO (2021, lk 28) teooria ütleb, et võimalusel kasutada ikoonilise tootearendamisvõimalusi. Koos Suure-Munamäega on Eesti 20 kõrgemat tippu matkarada kindlasti tähelepanuväärne.

Puhka Eesti (2022) andmetele tuginedes on Rõuge vallas mitmeid unikaalseid kohti mida külastada ja on tõeliselt lõõgastav koht puhkamiseks looduses. UNWTO (2021, lk 28) on toonud välja, et sihtkoha arendamiseks on tähtis tuvastada klastertooted ja siis siduda neid omavahel. Puhke- ja sporditurism toetavad üksteist väga hästi. Intervjuudest tuli välja, et sporditurism on populaarne ka pereturismina. Näiteks kui peres on üks tugev spordiharrastaja, siis oleks hea kui teistel pereliikmetele leidub samuti tegevust. Haanja suusakeskuse näitel on hästi toiminud suusaradade juures oleva madalseiklusrada lastele. Rõuge valda sporditurismi sihtkohana arendades on kindlasti tähtis arvestada, et leiduks tegevust kogu perele.

Klastertoodete arendamiseks ja sidususe parandamiseks on üheks võimaluseks kogukondade kaasamine. Kogukondade kaasamise ja sidusrühmadega koostöö tähtsust on toonud välja UNWTO (2021, lk 28). Intervjuudest selgus, et Rõuge vallas on üheks

suureks miinuseks kehv koordineerimine, aktivistid toimetavad omaette ja ei nähta suurt ühisosa. Sihtkohal on suuri probleeme eramaaomanikega, kes ei luba suusaradu läbi oma valduste rajada. Siinkohal on tähtis tõhustada teavitustööd, kaasata inimesi arendustegevustesse, suurendada läbipaistvust, et siis läbi jätkusuutlikute tegevuste leida koos ühisosa. Bangun (2014, lk 102) sõnul toob sporditurism kasu kogukonnale näiteks läbi maksutulu, stimuleerib teisi majandussektoreid, laiendab sotsiaalseid väärtusi ja arendab loovturismi.

Suure probleemina toodi välja mootorsaanide lahendamata probleem. Rõuge vallas on talviti paks lumekate ja see meelitab kohale saanidega rallitajaid, samas on see tegevus täiesti reguleerimata. Arvestades, et Haanja ja Rõuge piirkonnas on rohkem matkamist ja loodusturismi, siis võiks tehnikasport olla natukene eemal. Variandina toodi välja võimalust arendada motosporti Misso piirkonnas. Sellele variandile annab alust ka asjaolu, et Missos on aktiivselt tegutsev krossirada. UNWTO (2022, lk 5) on toonud välja, et määrata tegevusteks konkreetsed piirkonnad, ülimalt oluline on ohutus ja sporditegevus peab olema korraldatud minimaalse riskiga. Rõuge valla arengukavas on sees turvalise ja keskkonnasõbraliku motopargi arendamine.

Sihtkoha arendamise seisukohast toodi väga tähtsalt esile Rõuge-Haanja sporditee rajamine. See haakub kindlasti eelnevalt räägitud ohutustemaatikaga, sest hetkel liigub palju spordiharrastajaid väga käänulisel autoteel. Veel haakub see ka kliimamuutuse problemaatikaga, sest vaja on tõsta suviste tegevuste võimekust. See tee sobituks ka valla arengukavas oleva ideega luua piirkondade vaheline veloring. Arendades sporditurismi sihtkohta jälgides säästva arengu eesmäärke tuleb arvestada uute spordialadega, tehnoloogia arenguga, sporditurismi ühendamisega muude turismiressurssidega ja turvalisusega (UNWTO, 2022, lk 5). Veloringi loomisel võiks arvestada kiiresti arenevate elektrirataste võimalustega, sest Rõuge valla kuppelmaastikul oleksid need väga tõhusad. Jalgrattarendi puudumist toodi esile ka intervjuudes. Varustuse puudumise probleemi lahendamiseks oleks võimalus rakendada populaarsust koguva jagamismajanduse lahendusi.

Intervjuude põhjal võib öelda, et Rõuge vallas toimib aktiivselt sporditurism ja seda valdkonda nähakse olulisena ning tulevikus tõusva trendina. Sellest lähtuvalt on tähtis teha arendusi õigesti järgides jätkusuutliku arendamise printsiipe. Valdavateks

külastajagruppideks on harrastus- ja noorsportlased. Sihtkohal on olemas väga head looduslikud tingimused, aga arendama peab kliimamuutusega kaasnevate muutuste vähendamiseks. Lisaks peab arendama ikoonilisi atraktsioone, et olla köitev ja samas pakkuma tegevusi ka laiemalt kogu perele.

KOKKUVÕTE

Seoses liikumisharrastuse kasvuga ja tervisespordi populariseerimisega on sporditurism kiiresti arenev ja tugeva potentsiaaliga turismivorm. Läbi suurte võistluste ja tippspordi ürituste on võimalik kaasata suuri rahvamasse ja tõsta sihtkoha tuntust. Samas täheldatakse, et väiksemad ja regulaarselt toimuvad üritused on oma olemuselt jätkusuutlikumad, pakkudes pidevat rahavoogu ja ei ole keskkonnale niivõrd kurnav. Ääreala sihtkoha tuntust on võimalik tõsta läbi ekstreemsete võistluste ja leidlike lahenduste. On täheldatud ka, et kõige suurema osa sporditurismist moodustavad harrastus- ja noorsportlased. Kuigi tegemist on harrastajatega, siis jätkuvalt on tähtis rajatiste ja ürituste hea kvaliteet, et tagada rahulolu ja tõsta tõenäosust korduvkülastusteks. Arvestades, et harrastussportlased reisivad tihti väikeste gruppidena, näiteks perekond, siis on tähtis pakkuda ka muid teenuseid, moodustades sihtkohas tervikliku kogemuse. Sporditurismi sihtkoha jätkusuutlikul arendamisel on võimalik ka lisaks külastajate heaolule tõsta kohalike elanike ja kogukondade elukvaliteeti.

Rõuge vald on looduslikult väga kaunis koht ja läbi selle meelitab pidevalt turiste. Sihtkoht on panustanud spordirajatiste loomisesse ja peamiseks tõmbeatraktsiooniks on kujunenud Haanja puhke- ja spordikeskus, ühildades spordi loodusega. Head tingimused sportimiseks ja puhkamiseks on teinud Rõuge valla populaarseks harrastussportlaste hulgas. Atraktiivsuse tõstmiseks on sihtkohas olemas mõned suuremad ja ekstreemsemad võistlused nagu Haanja maraton ja Haanja 100 spordivõistluste sari.

Tuginedes teooriale, koostas autor intervjuu küsimused ja viis läbi uuringu spordi- ja turismiasjaliste seas sihtkohas. Uuringus selgus, et sporditurismi peetakse sihtkohas tähtsaks turismivormiks. Peamised külastajad on harrastus- ja noorsportlased. Harrastajad liiguvad peamiselt väikeste gruppidena ja veedavad sihtkohas 2-4 päeva. Noorsportlased liiguvad suuremate gruppidena ning püsivad sihtkohas kauem. Rõuge valla tugevusteks on ilus loodus ja head lumetingimused. Aktiivselt tegeletakse spordirajatiste kvaliteedi

tõstmisega ja tingimuste parandamisega. Läbi sporditurismi nähakse võimalust turismi hooajalisuse vähendamiseks, aga selleks on vaja leidlikke lahendusi. Nõrkuseks on kehv kogukondlik kaasatus, aktivistid toimetavad omaette ja puudub koordineerimine. Suuremas plaanis nähakse tulevikus sporditurismi sihtkohas tähtsal kohal ja tõusva trendina. Tähtsateks arendusteks peetakse Haanja-Rõuge sporditee rajamist, ikooniliste atraksioonide loomist, motosporti harrastamiseks võimaluste loomist ning uute tehnoloogiate ja virtuaalsete võimaluste kasutamist.

Töö on täitnud eesmärgi. Autor on teinud ettepanekuid Rõuge valla spordi- ja turismiasjalistele sihtkoha sporditurismi jätkusuutlikuks arendamiseks. Edasisteks uuringuteks soovib autor koguda statistikat sporditurismi külastatavuse kohta sihtkohas, et saada kindlam ülevaade selle valdkonna tähtsusest Rõuge vallas.

VIIDATUD ALLIKAD

- Bangun, S. Y. (2014). The role of recreational sport toward the development of sport tourism in Indonesia in increasing the nation's quality of life. *Asian Social Science*, 10(5), 98–103. <https://doi.org/10.5539/ass.v10n5p98>
- Caiazza, R., & Audretsch, D. (2015). Can a sport mega-event support hosting city's economic, socio-cultural and political development? *Tourism Management Perspectives*, 14, 1–2. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.01.001>
- Cheung, S. Y., Lo, R. K., Mak, J. Y., & Fan, J. (2017). Destination Image and Sports Tourists' Consumption Patterns of Major Sports Events. *Journal of Multidisciplinary Research*, 9(3), 5–15. https://www.researchgate.net/publication/324690178_Destination_Image_and_Sports_Tourists%27_Consumption_Patterns_of_Major_Sports_Events
- Cheung, S. Y., Mak, J. Y., & Dixon, A. W. (2016). Elite active sport tourists: Economic impacts and perceptions of destination image. *Event Management*, 20, 99–108. <http://dx.doi.org/10.3727/152599516X14538326025198>
- Coughlan, M. (2009). Interviewing in qualitative research. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 16(6), 309–314. <https://doi.org/10.12968/ijtr.2009.16.6.42433>
- Duglio, S., & Beltramo, R. (2017). Estimating the Economic Impacts of a Small-Scale Sport Tourism Event: The Case of the Italo – Swiss Mountain Trail CollonTrek. *Sustainability*, 9(3), 343. <https://doi.org/10.3390/su9030343>
- Eesti Autosport Liit. (2021). Võistluste kalender. <https://www.autosport.ee/calendar/2021>
- Eesti Jalgratturite Liit. (2022). Võistlused. <https://www.ejl.ee/event-directory/kalender/>
- Eesti Laskesuusatamise Föderatsioon. (2022). Kalender. http://biathlon.ee/kalender/?date_start=01.07.2021&date_end=30.05.2022

- Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030. (2015). Riigi Teataja III, 20.02.2015, 2.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/320022015002>
- Eesti Suusaliit. (2022). Võistlused.
https://www.suusaliit.ee/et/voistlused?keyword=Haanja&area_id=&category_id=&start_date=01.12.2021&end_date=15.04.2022&country_id=
- Gibson, H. J., Kaplanidou, K., & Kang, S. J. (2012). Small-scale event sport tourism: A case study in sustainable tourism. *Sport Management Review*, 15(2), 160–170.
<https://doi.org/10.1016/j.smr.2011.08.013>
- Haanja Puhke- ja spordikeskus. (2021). Tallinn-Tartu-Haanja suusaekspress.
<https://haanjasport.ee/uudised/>
- Harrison-Hill, T., & Chalip, L. (2006). Marketing Sport Tourism: Creating Synergy between Sport and Destination. *Sport in Society*, 8(2), 302–320.
<https://doi.org/10.1080/17430430500102150>
- Higham, J. (1999). Commentary - Sport as an Avenue of Tourism Development: An Analysis of the Positive and Negative Impacts of Sport Tourism. *Current Issues in Tourism*, 2(1), 82–90. <https://doi.org/10.1080/13683509908667845>
- Higham, J. (2005). Sport Tourism as an Attraction for Managing Seasonality. *Sport in Society*, 8(2), 238–262. <https://doi.org/10.1080/17430430500087419>
- Hinch, T., & Higham, J. (2004). Sport Tourism Development. Aspects of Tourism: 13. Bristol: Channel View Publications.
https://books.google.ee/books?id=FU1dIQ64yoEC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Jeong, Y., Kim, S.-K., & Yu, J.-G. (2019). Determinants of Behavioral Intentions in the Context of Sport Tourism with the Aim of Sustaining Sporting Destinations. *Sustainability*, Vol. 11(11), 1–15. <https://doi.org/10.3390/su11113073>
- Kaplanidou, K., & Vogt, K. (2007). The Interrelationship between Sport Event and Destination Image and Sport Tourists' Behaviours. *Journal of Sport & Tourism*, 12(3-4), 183–206. <https://doi.org/10.1080/14775080701736932>
- Kurtzman, J. (2006). Economic impact: sport tourism and the city. *Journal of Sport & Tourism*, 10(1), 47–71. <https://doi.org/10.1080/14775080500101551>

- Kolotouchkina, O. (2018). Engaging citizens in sports mega-events: the participatory strategic approach of Tokyo 2020 Olympics. *Communication & Society*, Vol. 31(3). 45–58. <https://doi.org/10.15581/003.31.4.45-58>
- Lõuna-Eesti Ralli. (2021). Lõuna-Eesti Ralli 2021 katsete üldkaart. <https://lounaeestirally.ee/uldkaart/>
- Nyikana, S., & Tichaawa, T. M. (2018). Sport Tourism as a Local Economic Development Enhancer for Emerging Destinations. *EuroEconomica*, 37(1), 70–83. https://www.researchgate.net/publication/327308092_Sport_Tourism_as_a_Local_Economic_Development_Enhancer_for_Emerging_Destinations
- Puhka Eestis. (2021). Eesti kõrgeimad vaatetornid. <https://www.puhkaeestis.ee/et/puhka-eestis/eesti-korgeimad-vaatetornid>
- Puhka Eestis. (2022-a). 10 ainukordset paika Eestis. <https://www.puhkaeestis.ee/et/puhka-eestis/10-ainukordset-paika-eestis>
- Puhka Eestis. (2022-b). Tõeliselt lõõgastavad kohad looduses. <https://www.puhkaeestis.ee/et/puhka-eestis/10-toeliselt-loogastavat-kohta-looduses>
- Riigiteataja. (2019-a). Rõuge valla hetkeolukorra ülevaade ja arengukava aastateks 2019–2035+. https://www.riigiteataja.ee/aktalisa/4291/0201/9013/16_Lisa%201_Arengukava.pdf#
- Riigiteataja. (2019-b). Rõuge valla arengukava tegevuste ja investeeringute kava 2019–2023+. https://www.riigiteataja.ee/aktalisa/4291/0201/9013/16_Lisa%202_Tegevuskava.pdf#
- Rõuge vald. (2021). Haanja puhke- ja spordikeskuse arendamine aastaringseks spordi-, turismi- ja puhkekeskuseks [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=USZ9HMN4N74>
- Rõuge vald. (n.d.-a). *Majutus Rõuge vallas*. Loetud <https://rouge.kovtp.ee/majutusvoimalused>
- Rõuge vald. (n.d.-b). *Rõuge vallas tegutsevad spordiklubid*. <https://rouge.kovtp.ee/spordiklubid>
- Rõuge vald. (n.d.-c). *Sportlikud tegevused Rõuge vallas*. <https://rouge.kovtp.ee/sportlikud-tegevused>
- Rõuge vald. (n.d.-d). *Toitlustus Rõuge vallas*. <https://rouge.kovtp.ee/toitlustus>

- Solberg, A. H., & Preuss, H. (2007). Major Sport Events and Long-Term Tourism Impacts. *Journal of Sport Management*, 21, 215–236.
<https://doi.org/10.1123/jsm.21.2.213>
- Sports Events & Tourism Association. (2019). *Sports Tourism: State of the Industry Report*.
https://www.sportseta.org/portals/sportscommissions/Documents/Reports/TourismEconomics%20-%20Sports%20ETA%20SOTI%20-%20FINAL_82620.pdf
- Theodoropoulou, I., & Alos, J. (2018). Expect amazing! Branding Qatar as a sports tourism destination. *Visual Communication*.
<https://doi.org/10.1177/1470357218775005>
- UNWTO. (2016). UNWTO International Conference on Tourism and Sports. Vietnam: UNWTO.
https://webunwto.s3-eu-west-1.amazonaws.com/imported_images/45930/technical_note_8.pdf
- UNWTO. (2021). Mountain tourism–Towards a more sustainable path.
<https://www.fao.org/3/cb7884en/cb7884en.pdf>
- UNWTO. (2022). Sport tourism and the sustainable development goals (SDGs).
<https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284419661>

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Kui oluliseks peate turismivaldkonnaks sporditurismi?
2. Kui suure osa turistidest moodustavad spordituristid?
3. Kui pikalt veedavad spordituristid keskmiselt aega sihtkohas?
4. Milliseid kõrvalteenuseid spordituristid sihtkohas kasutavad?
5. Kui tähtsaks peate sportimisvõimaluse pakkumist tavaturistidele?
6. Kui suurte gruppidenä spordituristid kõige levinumalt reisivad?
7. Milline on spordituristide hooajalisus?
8. Kuidas iseloomustate spordituristide maksevõimet?
9. Millised märksõnad seostuvad enim Rõuge valla kui sporditurismi sihtkohaga?
10. Millised spordisündmused/spordialad toovad valda enim spordituriste?
11. Millised spordituristid Rõuge valda külastavad?
12. Millised on Rõuge valla tugevused sporditurismi sihtkohana?
13. Millised on Rõuge valla nõrkused sporditurismi sihtkohana?
14. Milliseid tooteid ja teenuseid ostate ise sisse sporditurismiga seonduvalt?
15. Tööjõu saadavus sporditurismiga seotud teenuste osutamiseks?
16. Kui tähtsaks peate sporditurismi Rõuge vallas ja Haanjas järgmise 5 aasta jooksul?
17. Kuidas peaks arendama Rõuge valda ja Haanjat, et sporditurismi tõhustada?

SUMMARY

DEVELOPMENT OF SPORTS TOURISM DESTINATION ON THE EXAMPLE OF RÕUGE MUNICIPALITY

Kail Piho

Passengers taking part in sporting tournaments and competitions, whether as participants or spectators, bring significant economic benefits to households and businesses and are a driver of the local economy (Sports Events & Tourism Association, 2019). Nature-based sports tourism provides an opportunity to experience and enjoy nature directly. Moving around in nature increases the mental and physical well-being of enthusiasts. Several positive factors have been identified in the development of sustainable sports tourism. Sports tourism can increase the attractiveness and competitiveness of a destination by expanding its tourism offer. (UNWTO, 2022)

The Estonian Tourism Development Plan identifies sports tourism as an opportunity to increase Estonia's reputation abroad, increase the number of foreign visitors and reduce the seasonality of tourism. This requires sports tourism products and services that are appropriate for the target group. (Eesti spordipoliitika ..., 2015) It is important for Rõuge municipality that there are opportunities for active and amateur athletes. There are 22 different sports facilities in the municipality and sports life is characterized by a diverse calendar of sports events. (Riigiteataja, 2019-a) Sports facilities are seen as an active pastime and value-added provider for leisure tourists. The great interest of the visitors creates an opportunity to offer accommodation, catering and other various services. At the same time, the initial investment and daily maintenance costs of large sports facilities are high. It is not known what activities are necessary for the development of sports tourism and which there is no point in investing.

This paper aims to find out the factors that contribute to or hinder the development of sports tourism in Rõuge municipality. Based on theoretical sources and the results of the research, make proposals to the local government for the sustainable development of the sports tourism in the destination

To find out the destination's weaknesses and strengths for appropriate development, the author interviewed 8 tourism and sports persons, who are all involved in sports or tourism in Rõuge municipality. The interviews were conducted in March 2021. The interview questions were mainly based on the theories of Duglio & Beltramo, Kurtzman, Higham and Kaplanidou & Vogt.

For developing sports tourism in a destination it is important to understand the sports tourists, what is the capability of the destination and how to reach the right customer. Duglio & Beltramo (2017) have divided sports tourists into three different categories: active sports tourists, spectators and nostalgia sports tourists. Sports tourists are persons who are mainly motivated to visit sports sites, participate in sports events, improve their skills, watch competitions and learn more about sports (Kurtzman, 2006). Major sporting events are short-term events with long-term consequences for the cities hosting them, and in many cases, the impact is negative. It has been observed that smaller regular competitions have a more positive effect on sports tourism destinations. (Higham, 1999) Sports competitions held annually may become a hallmark of the region and by this alleviate the seasonality of tourism and locals will benefit from sports tourism (Duglio & Beltramo, 2017). The image of a sporting event greatly influences the satisfaction of the overall visitor experience. A positive image affects the desire to revisit the destination. Marketers should tailor their marketing communications to the needs of repeat visitors, for example, the diversification of the tourism product through the use of various sporting events. (Kaplanidou & Vogt, 2007)

Rõuge parish is a very beautiful place naturally and constantly attracts tourists through it. The destination has contributed to the creation of sports facilities and the main attraction has become the Haanja Recreation and Sports Center, combining sports with nature. Good conditions for sports and recreation have made Rõuge municipality popular among amateur athletes. To increase the attractiveness, there are some bigger and more extreme

competitions in the destination, such as the Haanja Marathon and the Haanja 100 series of sports competitions.

A major drawback is a poor coordination, activists act on their own and do not see much in common. The destination has major problems with private landowners, who do not allow trails to be built through their properties. Here, it is important to improve communication, involve people in development activities, and increase transparency, so that can find common ground together to sustainably develop the destination.

From the point of view of the development of the destination, the construction of the Rõuge-Haanja sports road was highlighted. This is certainly in line with the safety issues, it is also linked to the issue of climate change, as there is a need to increase the capacity for summer activities and it links with the development plan to create better conditions for cycling. When developing the destination of sports tourism, the goals of sustainable development must take into account new sports, technological development, security and the integration of sports tourism with other tourism resources.

The author has made suggestions to sports and tourism professionals in Rõuge municipality for the sustainable development of sports tourism in the destination. For further research, the author recommends collecting statistics on the number of visits to sports tourism at the destination to get a more reliable overview of the importance of this field in Rõuge municipality.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kail Piho,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Sporditurismi sihtkoha arendamine rõuge valla näitel“, mille juhendaja on Tiina Tamm, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kail Piho

20.05.2022